

ΚΑΜΠΑΝΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ
ΤΟΥ ΣΤΙΓΜΑΤΟΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ
ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΛΟΓΟ

Επανεξέταση Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας & Προτάσεις αλλαγών

Δρ. Μαρία Μουσμούτη, Βεατρίκη Γιαννόγλου
Επιμέλεια: Παναγιώτα Φίτσιου, Αντώνης Μπούγιας

Αθήνα, Ιανουάριος 2022

Iceland
Liechtenstein
Norway

Active
citizens fund

Διαχειριστής Επιχορήγησης:

Φορέας Υλοποίησης:

Εταίροι:

Επανεξέταση Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας & Προτάσεις αλλαγών

Δρ. Μαρία Μουσμώτη, Βεατρίκη Γιαννόγλου

Επιμέλεια: Παναγιώτα Φίτσιου, Αντώνης Μπούγιας

Αναθεώρηση: Α. Λούντζης και Ε. Μυλωνάκη

Αθήνα, Ιανουάριος 2022

Το έργο «Σβήνουμε το στίγμα. Στο λόγο μας» υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης την Εταιρία Κοινωνικής Ψυχιατρικής Π. Σακελλαρόπουλος και εταίρους το Ίδρυμα Θεμιστοκλή & Δημήτρη Τσάτσου - Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου και την Εταιρία Μέριμνας και Αποκατάστασης Ατόμων με Ψυχοκοινωνικά Προβλήματα. Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους € 13,5 εκ. χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 - 2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow. Περισσότερες πληροφορίες: www.activecitizensfund.gr

Περιεχόμενα

A. Εισαγωγή	6
A.1 Το έργο	6
A.2 Στόχος του παραδοτέου	6
A.3 Ομάδες στόχος/οι	6
B. Δημοσιογραφία, αναπηρία και ψυχικές διαταραχές	7
B.1 Δημοσιογραφία, άτομα με ψυχική αναπηρία και ΜΜΕ	7
B.2 Η αναπηρία στα διεθνή κείμενα δημοσιογραφικής δεοντολογίας	9
B.3 Δημοσιογραφική δεοντολογία και υποχρεώσεις των ΜΜΕ απέναντι στα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα	11
Γ. Κώδικες Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας στην Ελλάδα: Συγκροτούν επαρκές πλαίσιο για την προστασία από διακρίσεις λόγω αναπηρίας και για την απουσία στιγματιστικού λόγου;	14
Γ.1 Κανονισμός 1/1991 του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης «περί δημοσιογραφικής δεοντολογίας στη ραδιοτηλεόραση» (Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας)	15
Γ.2 Κώδικας Ραδιοτηλεοπτικών Προγραμμάτων	16
Γ.3 Κώδικας Δεοντολογίας Ραδιοτηλεοπτικών διαφημίσεων	17
Γ.4 Κώδικας Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης, ΕΣΗΕΑ	19
Γ.5 Κώδικας Δεοντολογίας Ψηφιακών Μέσων Ενημέρωσης, Ένωση Εκδοτών Διαδικτύου (ΕΝΕΔ)	23
Γ.6 Κώδικας Δεοντολογίας Ειδησεογραφικών και άλλων Δημοσιογραφικών και Πολιτικών Εκπομπών	25
Δ. Συμπεράσματα	27
Δ.1 Είναι επαρκείς οι διατάξεις για την προστασία από διακρίσεις λόγω αναπηρίας και την μη χρήση στιγματιστικού λόγου στα ΜΜΕ;	27
E. Παράρτηματα	32
E.1 Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας στη Ραδιοτηλεόραση	32
E.2 Κώδικας Ραδιοτηλεοπτικών Προγραμμάτων	34
E.3 Κώδικας Δεοντολογίας Ραδιοτηλεοπτικών διαφημίσεων	38
E.4 Κώδικας Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των δημοσιογράφων-μελών της Ε.Σ.Η.Ε.Α.	44
E.5 Διαδικαστικός κανονισμός για υποβολή και εξέταση παραπόνων	48

Α. Εισαγωγή

““ Α.1 Το έργο

Στόχος του έργου «Σβήνουμε το στίγμα. Στο λόγο μας» αποτελεί η ενίσχυση της συνηγορίας υπέρ των ατόμων με ψυχοκοινωνικές δυσκολίες καθώς και η συμβολή στον περιορισμό του στιγματιστικού μιντιακού και δημόσιου λόγου προσφέροντας εργαλεία άσκησης συνηγορίας, και χρήσης ορθής γλώσσας για την κατάρριψη στερεοτύπων, την αποφυγή επικίνδυνων γενικεύσεων, τον σεβασμό των δικαιωμάτων και την αποφυγή άκριτου αποκλεισμού. Το έργο μέσα από στοχευμένες δράσεις σκοπεύει να ενισχύσει τις γνώσεις των ατόμων με ψυχική αναπηρία ως προς τα δικαιώματά τους και τον τρόπο προάσπισής τους, να αναπτύξει τις ικανότητες επαγγελματιών που εργάζονται στα ΜΜΕ σε θέματα συνηγορίας και εξάλειψης του στιγματιστικού λόγου και των στερεοτύπων στα μίντια, στην ευαισθητοποίηση του ευρύ κοινού σε θέματα που αφορούν την ψυχική υγεία και το στίγμα και τέλος την διατύπωση προτάσεων και συστάσεων προς θεσμικούς φορείς με στόχο την άσκηση πίεσης για τον περιορισμό αναπαραγόμενων προτύπων.

““ Α.2 Στόχος του παραδοτέου

Ο συγκεκριμένος οδηγός έχει ως στόχο τον εντοπισμό των αναφορών στην ψυχική αναπηρία και σε ψυχοκοινωνικά προβλήματα καθώς και των ελλείψεων και των κενών στους κώδικες δημοσιογραφικής δεοντολογίας που προάγουν τον στιγματιστικό λόγο. Η έρευνα εστίασε στους κώδικες δεοντολογίας της ΕΣΗΕΑ, της ΕΝΕΔ, του ΕΣΡ, των ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων και διαφημίσεων καθώς και άλλων δημοσιογραφικών και πολιτικών εκπομπών.

““ Α.3 Ομάδες στόχος/οι

Ο Οδηγός απευθύνεται σε δημοσιογράφους, στις διοικήσεις των ΜΜΕ καθώς και στις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των εργαζομένων σε μέσα μαζικής ενημέρωσης, στοχεύοντας στην παροχή βασικής πληροφορίας σχετικά με την τομή της δημοσιογραφίας με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Ο Οδηγός επίσης στοχεύει στην ενημέρωση των ίδιων των ατόμων με ψυχική αναπηρία και χρόνιες παθήσεις καθώς και των αντιπροσωπευτικών φορέων τους αναφορικά με το δικαίωμά τους στην πρόσβαση στις πληροφορίες που τα ΜΜΕ παρέχουν/μεταδίδουν, και στην αξιοπρεπή παρουσίασή τους από αυτά.

Β. Δημοσιογραφία, αναπηρία και ψυχικές διαταραχές

“ Β.1 Δημοσιογραφία, άτομα με ψυχική αναπηρία και ΜΜΕ

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (εφημερίδες, τηλεόραση, ραδιόφωνο, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ηλεκτρονικά μέσα κ.λπ.) αποτελούν φορείς ενημέρωσης, πληροφόρησης, ευαισθητοποίησης αλλά και μέσα άσκησης επιρροής. Η επιλογή των θεμάτων και των μηνυμάτων που προβάλλονται, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται, επηρεάζουν και διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό τις απόψεις, τις αξίες αλλά και τις συμπεριφορές των αποδεκτών.

Η σχέση των ΜΜΕ με τα άτομα με αναπηρία αποτελεί θέμα με πολλές πτυχές που δεν μπορεί να εξαντληθεί στην παρούσα μελέτη. Τα θέματα που εντάσσονται σε αυτόν τον προβληματισμό αφορούν την προσβασιμότητα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης από άτομα με διαφορετικές μορφές και είδη αναπηρίας, τον τρόπο με τον οποίον τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης παρουσιάζουν την αναπηρία και στερεοτυπικές αντιλήψεις που συνδέονται με αυτήν, τον βαθμό στον οποίο παρέχουν ισότιμο βήμα στην οπτική και τις απόψεις των ατόμων με αναπηρία, τον βαθμό στον οποίο προωθούν την δικαιωματική αντίληψη της αναπηρίας, ακόμη και τον βαθμό στον οποίο άτομα με αναπηρία απασχολούνται στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης κλπ.

Όλα τα παραπάνω έχουν επίπτωση στα δικαιώματα των ατόμων με κάθε μορφής αναπηρία, στη δυνατότητά τους να μετέχουν ισότιμα στην δημόσια και στην κοινωνική ζωή αλλά και στις απόψεις που διαμορφώνει το ευρύ κοινό σχετικά με αυτά. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι επειδή τα άτομα με αναπηρία υπο-εκπροσωπούνται στα κέντρα λήψης αποφάσεων οι απόψεις και η οπτική τους σε πολλά θέματα δεν προβάλλονται επαρκώς ή με αντικειμενικό τρόπο με αποτέλεσμα να είναι αθέατες και άγνωστες στο ευρύ κοινό ή να ερμηνεύονται λανθασμένα. Παράλληλα, η άγνοια και η προκατάληψη σχετικά με την αναπηρία επηρεάζει σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο τα ΜΜΕ και οι δημοσιογράφοι που απασχολούνται σε αυτά παρουσιάζουν την αναπηρία ή συνδέουν την αναπηρία με συγκεκριμένες στάσεις, αντιλήψεις και συμπεριφορές.

Η «απεικόνιση» της αναπηρίας στα ΜΜΕ διαφοροποιείται σημαντικά ανάλογα με τα είδη και τις μορφές αναπηρίας. Τα άτομα με αναπηρία παρουσιάζονται ως «θύματα», ως «ήρωες» ή μαχητές της ζωής ή ως άτομα «επικίνδυνα» για την κοινωνία. Όλα τα παραπάνω ωστόσο απηχούν στερεοτυπικές αντιλήψεις που αναπαράγουν το στίγμα που συνδέεται με την αναπηρία και ιδίως με ορισμένες μορφές αναπηρίας, όπως η ψυχική αναπηρία και ψυχοκοινωνικά προβλήματα ή διαταραχές. Επιπρόσθετα, ο

τρόπος με τον οποίο τα ΜΜΕ προβάλλουν θέματα σχετικά με την αναπηρία και την ψυχική αναπηρία έχει άμεση επίπτωση στις στάσεις και αντιλήψεις που διαμορφώνονται. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η στερεοτυπική απεικόνιση είναι βλαπτική στο βαθμό που δημιουργεί ή αναπαράγει στίγμα αντί να προβάλλει την αναπηρία και τις επιμέρους εκφάνσεις της ως μέρος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας και να επιδιώκει την ίση μεταχείριση και αντιμετώπισή των ατόμων που τη βιώνουν.

Το στίγμα αφορά αρνητικές πεποιθήσεις που έχει η κοινωνία ή μια ομάδα ανθρώπων για κάποια χαρακτηριστικά ή καταστάσεις που βιώνει ένα άτομο, όπως άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Το στίγμα συνδέεται στενά με ορισμένες μορφές αναπηρίας και ιδίως με την ψυχική και την νοητική αναπηρία αλλά και ψυχικές διαταραχές. Πέρα από τις αρνητικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει στην ζωή των ατόμων και στις επιλογές τους, ο στιγματισμός προκαλεί φόβο, ενοχή, κοινωνική απομόνωση και αποκλεισμό.

Τα ΜΜΕ και οι δημοσιογράφοι χρησιμοποιούν τη γλώσσα και τον λόγο ως ένα από τα βασικά μέσα επικοινωνίας. Οι επιλογές τους σχετικά με την γλώσσα και την ορολογία που χρησιμοποιούν σε σχέση με άτομα με αναπηρία/χρόνια πάθηση ή για άτομα με ψυχική αναπηρία αντικατοπτρίζει τη δική τους στάση αλλά και τις στάσεις της κοινωνίας απέναντι στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, δημιουργεί, ενισχύει ή αναπαράγει στερεότυπα, επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία τοποθετείται απέναντι σε συγκεκριμένα άτομα ή ομάδες ατόμων και επιδρά ακόμη και στον τρόπο με τον οποίο τα ίδια τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις βλέπουν τον εαυτό τους¹.

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου σε τηλεοπτικό, έντυπο και διαδικτυακό υλικό σε σχέση με το στίγμα της ψυχικής αναπηρίας και την αναπαραγωγή του ανέδειξε θετικές και αρνητικές πρακτικές. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από τις Μαρία Λούκα, Δήμητρα Τριανταφύλλου, με την εποπτεία της Αγγελικής Καρδαρά.

Ως θετικά στοιχεία καταγράφηκαν α) η περιορισμένη - σε σχέση με παρελθούσες εποχές - ψυχιατροποίηση/ψυχολογιοποίηση του εγκληματικού φαινομένου, ιδίως από τις εφημερίδες αλλά και από ιστοσελίδες, β) η περιορισμένη χρήση στιγματιστικής ορολογίας για άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα και για την ψυχική αναπηρία και γ) η ανάδειξη σημαντικών θεμάτων σχετικά με την ψυχική υγεία από τον Τύπο, όπως εφηβεία και ζητήματα ψυχικής υγείας καθώς και συνθήκες νοσηλείας σε ιδρυματικά περιβάλλοντα.

Ως αρνητικά στοιχεία καταγράφηκαν, ωστόσο, ο επίμονος στιγματιστικός λόγος για τα άτομα με ψυχική αναπηρία σε σχέση με την αναπαράσταση του εγκλήματος και της βίας, την απεικόνιση της ψυχικής αναπηρίας και της ψυχικής ευαλωτότητας - με ορισμένες πρακτικές να είναι άκρως στιγματιστικές για άτομα με προβλήματα ψυχι-

¹ ΕΣΑμεΑ, Δημοσιογραφικός Οδηγός, Αναπηρία και ΜΜΕ, Αθήνα, 2021.

κής υγείας. Καταγράφηκε επίσης ένας συντηρητικός δημοσιογραφικός λόγος ιδίως στην προσέγγιση του εγκληματικού φαινομένου με ροπή στην ηθικολογία και στον άμεσο ή/ και έμμεσο στιγματισμό ατόμων, ομάδων, ακόμα και θυμάτων εγκληματικών ενεργειών.

Συνοψίζοντας, τα ΜΜΕ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην πληροφόρηση του ευρύτερου κοινού σχετικά με τα άτομα με αναπηρία, στην ενημέρωση και πληροφόρηση των ατόμων με αναπηρία για θέματα της επικαιρότητας εφόσον η πληροφόρηση που παρέχουν είναι προσβάσιμη και σε εκείνα. Επίσης, είναι καθοριστικής σημασίας η στάση τους στην παροχή βήματος έκφρασης για τα άτομα με αναπηρία, συμμετοχής στον δημόσιο διάλογο και διατύπωσης των θέσεων και απόψεών τους, στην προαγωγή της μη διάκρισης λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, στην άρση αρνητικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων σε βάρος τους και στην κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις. Σε όλα τα παραπάνω κεντρικό ρόλο διαδραματίζουν οι δημοσιογράφοι και οι αρχές και τα πρότυπα που ακολουθούν στην άσκηση του επαγγέλματός τους.

B.2 Η αναπηρία στα διεθνή κείμενα δημοσιογραφικής δεοντολογίας

Τα ζητήματα της δεοντολογίας και της σχέσης της δημοσιογραφίας με την προβολή ή αναπαραγωγή στερεοτύπων και την προαγωγή μιας κουλτούρας ανοχής και συμπεριληπτικότητας δεν είναι νέα.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης ήδη από το 1993 στη Σύστασή του για την Ηθική της Δημοσιογραφίας² αναφέρεται στην ηθική ευθύνη των μέσων ενημέρωσης έναντι των πολιτών και της κοινωνίας. Βασική αρχή της Σύστασης είναι η διάκριση μεταξύ ειδήσεων και απόψεων, το δικαίωμα στην πληροφόρηση ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα κάθε πολίτη, το οποίο συναρτάται με το δικαίωμα στην αληθή πληροφορία, ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και της ελευθερίας της έκφρασης οι οποίες εδράζονται σε σταθερές αρχές δεοντολογίας.

Το 1997 το Συμβούλιο της Ευρώπης εξέδωσε μια ακόμη Σύσταση που αφορούσε ειδικότερα στον ρόλο των μέσων ενημέρωσης και στην προαγωγή κουλτούρας ανεκτικότητας³. Σε αυτή καταγράφονται πρακτικές που συμβάλλουν στην προώθηση μιας κουλτούρας ανεκτικότητας με επιμέρους πτυχές όπως η εκπαίδευση και κατάρτιση, η τεκμηριωμένη και ακριβής αναφορά σε πράξεις ρατσισμού και μισαλλοδοξίας, η αποφυγή υποτιμητικής στερεοτυπικής απεικόνισης πολιτιστικών, εθνο-

² Council of Europe, Parliamentary Assembly (1993), Resolution 1003 (1993) Ethics of Journalism

³ Council of Europe, Committee of Ministers (1997), Recommendation No. R (97) 21 on the Media and the Promotion of Culture of Tolerance, 30 October, 1997

τικών ή θρησκευτικών κοινοτήτων, η απεικόνιση των πολιτιστικών, εθνοτικών και θρησκευτικών κοινοτήτων με ισορροπημένο και αντικειμενικό τρόπο, καθώς και η αναλογική εκπροσώπηση της κοινωνίας των πολιτών στο εργατικό δυναμικό των επιχειρήσεων μέσω ενημέρωσης. Ειδικά οι δημόσιοι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί έχουν ιδιαίτερη υποχρέωση να προωθήσουν μια κουλτούρα ανεκτικότητας και κατανόησης, μέσα από προγράμματα που συμβάλλουν στην ενσωμάτωση όλων των ατόμων, ομάδων και κοινοτήτων.

Σε ό,τι αφορά τα άτομα με αναπηρία, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, η οποία κυρώθηκε με τον Ν.4074/2012 (Αρ. ΦΕΚ 88 Α' /11.4.2012), προβλέπει μια σειρά από μέτρα που αφορούν την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην πληροφόρηση, αλλά και την απεικόνισή τους σε αυτά. Ειδικότερα, τα άρθρα 8, 9, 21 και 30 της Σύμβασης αναφέρονται σε μέτρα για :

- α) την ανεμπόδιστη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στις πληροφορίες που τα ΜΜΕ παρέχουν/μεταδίδουν,
- β) την απεικόνιση των ατόμων με αναπηρία με θετικό τρόπο, συμβάλλοντας στην καλλιέργεια μιας κουλτούρας αποδοχής των δικαιωμάτων τους, και
- γ) την ελευθερία έκφρασης γνώμης και μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών από τα άτομα με αναπηρία.

Ο Παγκόσμιος Χάρτης Δεοντολογίας⁴ για τους δημοσιογράφους εγκρίθηκε στο 30ό Παγκόσμιο Συνέδριο της Διεθνούς Συνομοσπονδίας Δημοσιογράφων στην Τύνιδα στις 12 Ιουνίου 2019 και συμπληρώνει τη Διακήρυξη Αρχών της για τη συμπεριφορά των δημοσιογράφων (1954), γνωστή ως "Διακήρυξη του Μπορντό". Ο Χάρτης βασίζεται σε σημαντικά κείμενα του διεθνούς δικαίου, ιδίως στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Περιλαμβάνει 16 άρθρα συν ένα προοίμιο και ορίζει τα καθήκοντα και τα δικαιώματα των δημοσιογράφων όσον αφορά τη δεοντολογία. Το αρχικό κείμενο αναφέρεται στα βασικά καθήκοντα των δημοσιογράφων και περιλαμβάνει αναφορά στην αποφυγή διακρίσεων κατά τη διάρκεια προβολής μια είδησης. Δεν περιλαμβάνει ωστόσο ειδική αναφορά στις διακρίσεις λόγω αναπηρίας, χρόνιων παθήσεων ή ψυχικής διαταραχής. Στον κώδικα περιλαμβάνεται ειδικό άρθρο για τη συκοφαντία και την κακοήθη παρουσίαση ειδήσεων, χωρίς όμως ειδικότερη αναφορά στην αναπαραγωγή στερεοτύπων ή στην στιγματιστική χρήση του λόγου.

Το άρθρο 7 του Παγκόσμιου Χάρτη Δεοντολογίας προβλέπει ότι:

- 7. Ο δημοσιογράφος θα αισθάνεται πάντα υπεύθυνος σχετικά με το ζήτημα των διακρίσεων που ενθαρρύνονται από τα ΜΜΕ και θα κάνει ότι περνά από το χέρι του για να αποφύγει τη προβολή μιας τέτοιας**

4 International Federation of Journalists (2019), Global Charter of Ethics for Journalists, June, 2019

διάκρισης που βασίζεται, μεταξύ άλλων, σε φυλή, φύλο, σεξουαλικό προσανατολισμό, γλώσσα, θρησκεία, πολιτική ή άλλου είδους γνώμη, κοινωνική ή εθνική καταγωγή

Το άρθρο αυτό δεν κάνει καμία αναφορά για στην αποφυγή της δημιουργίας στερεοτύπων και της αναπαραγωγής του στίγματος από τη λανθασμένη χρήση λέξεων και ορολογίας.

Επίσης το άρθρο 8 προβλέπει ότι:

8. Ο δημοσιογράφος θα θεωρεί ως σοβαρά επαγγελματικά παραπτώματα τα ακόλουθα: Συκοφαντία, κακοήθη παρουσίαση, αντιγραφή, παραποίηση, λαϊκισμό ή αθεμελίωτες κατηγορίες. Επίσης αποδοχή δωροδοκίας σε οποιαδήποτε μορφή σε σχέση με απόκρυψη ειδήσεων ή δημοσιεύματος.

Η διάταξη αυτή αναφέρεται σε παραπτώματα που αφορούν την αναληθή παρουσίαση ειδήσεων χωρίς όμως ειδική αναφορά σε πρακτικές που υποκινούν τις διακρίσεις και ειδικά τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης. Στο άρθρο θα μπορούσε να αναφερθεί ρητά η ευθύνη του δημοσιογράφου ως προς την αποφυγή στιγματιστικού λόγου, ειδικότερα στον τρόπο με τον οποίο απεικονίζονται τα άτομα με αναπηρία, και πιο συγκεκριμένα τα άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας, αλλά και στην αναγκαία προσοχή και μεθοδολογία ως προς την ερμηνεία της ψυχικής ασθένειας.

Συμπερασματικά, η σύντομη αυτή επισκόπηση δείχνει ότι ενώ η αναφορά στις διακρίσεις και ο ρόλος των δημοσιογράφων στην προαγωγή μιας κουλτούρας ανεκτικότητας έχει ήδη ενταχθεί στα διεθνή κείμενα, εκλείπουν πλήρως οι αναφορές στην αναπηρία και στην ψυχική αναπηρία ή διαταραχή ειδικότερα. Απουσιάζουν, επίσης, και αναφορές στις δημοσιογραφικές επιλογές σε σχέση με την αναπαραγωγή στερεοτύπων και τη χρήση στιγματιστικού λόγου.

B.3 Δημοσιογραφική δεοντολογία και υποχρεώσεις των ΜΜΕ απέναντι στα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα

Το Ελληνικό Σύνταγμα αναγνωρίζει το δικαίωμα κάθε πολίτη στην πληροφόρηση (άρθρο 5Α, παρ.1) και την υποχρέωση της κρατικής ραδιοφωνίας και τηλεόρασης να επιδεικνύει σεβασμό στην αξία του ανθρώπου (άρθρο 15, παρ.2). Κατοχυρώνεται επίσης η ελευθερία του τύπου (άρθρο 14) και το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης και διάδοσης απόψεων και γνώμης (άρθρο 14 παρ. 1). Μέσα στο πλαίσιο αυτό, οι αρχισυντάκτες των ενημερωτικών ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων απολαμβάνουν

την άσκηση της «συντακτικής ελευθερίας», μπορούν δηλαδή να επιλέγουν ποια πληροφορία αξίζει να μεταδοθεί ως είδηση, έχουν την ευχέρεια να ιεραρχούν τις ειδήσεις, να αποφασίζουν με ποια σειρά αυτές θα μεταδοθούν, πόσος χρόνος θα διατεθεί σε κάθε μία κ.ο.κ. Όμως, η άσκηση της «συντακτικής ελευθερίας» πρέπει να είναι συμβατή με το δικαίωμα του κοινού να λαμβάνει πληροφόρηση (άρθρα 14 παρ. 1 και 5Α παρ. 1 του Συντάγματος), σύμφωνα με τη συνταγματική αρχή της πολυφωνίας (άρθρο 14 παρ. 9). Άλλωστε, το άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος αναθέτει στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (Ε.Σ.Ρ.) την αποστολή να ελέγχει εάν οι εκπομπές των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών τηρούν την απαίτηση για «αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων»⁵.

Παράλληλα, το Σύνταγμα αναγνωρίζει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην απόλαυση μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας (άρθρο 21, παρ.6). Ο Ν.4074/2012 (Αρ. ΦΕΚ 88 Α' /11.4.2012) που κύρωσε την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες μετέφερε στην ελληνική έννομη τάξη τις διατάξεις της Σύμβασης που αφορούν την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην πληροφόρηση, αλλά και την απεικόνισή τους σε αυτά (άρθρα 8, 9, 21 και 30 της Σύμβασης). Ο Ν.4488/2017 (Αρ. ΦΕΚ Α' 137/13.09.2017) θέσπισε κατευθυντήριες διατάξεις και οριζόντιες υποχρεώσεις για την υλοποίηση της Σύμβασης από την Ελλάδα. Οι παρ. 1 και 2 του άρθρου 67 του εισήγαγαν μια οριζόντια υποχρέωση ειδικά για τα ΜΜΕ.

«1. Τα δημόσια και ιδιωτικά ΜΜΕ, έντυπα και ηλεκτρονικά, προωθούν την εμπέδωση και το σεβασμό της αρχής της μη διάκρισης. Για τον σκοπό αυτό, το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ) στους Κώδικες Δεοντολογίας Ειδησεογραφικών Εκπομπών, Διαφημίσεων και Ψυχαγωγικών Προγραμμάτων που καταρτίζει, οφείλει να συμπεριλαμβάνει ρυθμίσεις που αποβλέπουν στην πραγμάτωση της αρχής της μη διάκρισης λόγω αναπηρίας, στην ανάπτυξη ενός πλουραλιστικού διαλόγου για τα θέματα των ατόμων με αναπηρία και την προαγωγή της ουσιαστικής ισότητας μεταξύ ατόμων με και χωρίς αναπηρίες.

2. Οι πάροχοι υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένου και του διαδικτύου, υποχρεούνται να αξιοποιούν τις νέες τεχνολογίες, όπως ομιλούσες ιστοσελίδες, υποτιτλισμό,

⁵ Στρατηλάτης Κωνσταντίνος, Ποιους κανόνες οφείλουν να τηρούν τα ενημερωτικά προγράμματα του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης;, Syntagmawatch, 17-4-2019, προσβάσιμο στο: <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/poious-kanones-ofiloun-na-tiroun-ta-enimerotika-programmata-tou-radiofonou-kai-tis-tileorasis/>

ακουστική περιγραφή, διερμηνεία νοηματικής, προκειμένου να διασφαλίσουν την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε αυτά...».

Η ΚΥΑ 3586/2018 (Αρ. ΦΕΚ 5491 Β'/06.12.2018) προβλέπει ότι οι δημόσιοι και ιδιωτικοί πάροχοι υπηρεσιών μέσων μαζικής ενημέρωσης, οφείλουν να: α) μεταδίδουν δελτία ειδήσεων στην ελληνική νοηματική γλώσσα με ταυτόχρονη αναγραφή υποτίτλων στην ελληνική γλώσσα, β) διασφαλίζουν στα κεντρικά δελτία ειδήσεων και καθ' όλη τη διάρκεια αυτών τη ροή όλων των εθνικών και διεθνών ειδήσεων με τη μορφή κυλιόμενων τίτλων με χαμηλή ταχύτητα και γ) μεταδίδουν τηλεοπτικό πρόγραμμα περιεχομένου ενημερωτικού ή μη, όπως εκπομπές λόγου, τέχνης, πολιτισμού και θεάτρου, εκπομπές ενημερωτικές, ποικίλης ύλης, ελαφράς ψυχαγωγίας (τηλεπαιχνίδια, θεάματα, εκδηλώσεις κ.λπ.), ελληνικές σειρές, παιδικές εκπομπές, ντοκιμαντέρ, εκπομπές αθλητικού περιεχομένου με ταυτόχρονη αναγραφή υποτίτλων στην ελληνική γλώσσα.

Το εθνικό θεσμικό πλαίσιο περιλαμβάνει επίσης διάταξη για τη ρητορική του μίσους σε βάρος των ατόμων με αναπηρία (παρ. 1 του άρθρου 1 του ν.4285/2014. ΦΕΚ 191 Α'/10.09.2014).

Τα παραπάνω δημιουργούν ένα νομοθετικό πλαίσιο που θέτει ένα επαρκές πλαίσιο για την λειτουργία των ΜΜΕ, αναγνωρίζει την αυτονομία των ατόμων με αναπηρία και περιλαμβάνει συγκεκριμένες ρητές υποχρεώσεις ένταξης της διάστασης της αναπηρίας στο τοπίο των ΜΜΕ. Ο βαθμός στον οποίο η υποχρέωση αυτή καλύπτεται με επαρκή τρόπο στους υφιστάμενους κώδικες δημοσιογραφικής δεοντολογίας θα εξεταστεί στην ενότητα 3 παρακάτω.

Γ. Κώδικες Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας στην Ελλάδα: Συγκροτούν επαρκές πλαίσιο για την προστασία από διακρίσεις λόγω αναπηρίας και για την απουσία στιγματιστικού λόγου;

Οι κώδικες δημοσιογραφικής δεοντολογίας αποτελούν εργαλείο αυτό-ρύθμισης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και αποσκοπούν στην θέσπιση προτύπων που θα διασφαλίσουν την ακρίβεια, την αξιοπιστία και τη διαφάνεια της άσκησης δημοσιογραφίας μέσα από αποδεκτές πρακτικές. Οι κώδικες δεοντολογίας θεσπίζουν κατευθυντήριες γραμμές για την αποφυγή σύγκρουσης συμφερόντων, την αντιμετώπιση ηθικών διλημάτων και αναδεικνύουν τις υποχρεώσεις που οφείλουν να τηρούν και τις κοινές αξίες που είναι σκόπιμο να μοιράζονται οι δημοσιογράφοι, συντάκτες και όλοι όσοι εργάζονται στα μέσα ενημέρωσης, προκειμένου να εκτελούν υπεύθυνα το λειτούργημά τους.

Η δημοσιογραφική δεοντολογία δεν είναι στατική στην πάροδο του χρόνου και προσαρμόζεται τόσο στις κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες όσο και στην διεύρυνση των μέσων που χρησιμοποιούνται για την διάδοση της πληροφορίας. Οι περισσότεροι ειδησεογραφικοί οργανισμοί έχουν διαμορφώσει δικούς τους γραπτούς κώδικες δεοντολογίας που δεσμεύουν τους επαγγελματίες δημοσιογράφους. Στην Ελλάδα, δεν υπάρχει ένα μοναδικό συλλογικό δημοσιογραφικό όργανο που να εκπροσωπεί δημοσιογράφους που απασχολούνται σε όλα τα μέσα ενημέρωσης με αποτέλεσμα να μην υπάρχει κοινός κώδικας δημοσιογραφικής δεοντολογίας, ο οποίος να δεσμεύει όλους τους επαγγελματίες που απασχολούνται στα μέσα ενημέρωσης. Αυτό είχε ως συνέπεια τον κατακερματισμό των δεοντολογικών κανόνων και κατευθυντήριων γραμμών σε διαφορετικούς κώδικες που εκπόνησαν επιμέρους σύλλογοι ή ενώσεις ή που αφορούν επιμέρους τμήματα των ΜΜΕ ή ομάδες επαγγελματιών.

Στην ενότητα αυτή θα εξεταστούν οι βασικότεροι Κώδικες Δεοντολογίας σε ισχύ στην Ελλάδα ως προς τις προβλέψεις τους σχετικά με τις διακρίσεις, την αναπηρία, την ψυχική αναπηρία ή τη στιγματιστική χρήση του λόγου και θα αξιολογηθεί η επάρκεια των προβλέψεων αυτών για την ίση μεταχείριση των ατόμων με αναπηρία και ψυχική αναπηρία από τα ΜΜΕ.

Γ.1 Κανονισμός 1/1991 του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης «περί δημοσιογραφικής δεοντολογίας στη ραδιοτηλεόραση» (Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας)

Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης ψήφισε τον Μάιο – Ιούνιο 1991 Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας στη Ραδιοτηλεόραση. Οι κανόνες του αφορούν δημοσιογραφικές εκπομπές στη δημόσια (κρατική ή δημοτική) και την ιδιωτική ραδιοφωνία και τηλεόραση. Ο Κώδικας δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ Β 421) και παρατίθεται στο Παράρτημα Ι.

Το άρθρο 5 του Κανονισμού 1/1991 του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης «περί δημοσιογραφικής δεοντολογίας στη ραδιοτηλεόραση» (Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας) προβλέπει ότι:

Άρθρο 5

Δεν επιτρέπονται η παρουσίαση προσώπων με τρόπο που να μπορεί, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, να ενθαρρύνει τον εξευτελισμό, την κοινωνική απομόνωση ή τις δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος του μέρους του κοινού βάσει ιδίως του φύλου, της φυλής, της εθνικότητας, της γλώσσας, της θρησκείας, της ιδεολογίας, της ηλικίας, της ασθένειας ή της αναπηρίας, του γενετήσιου προσανατολισμού ή του επαγγέλματος.

Η πρόβλεψη αυτή περιλαμβάνει αναφορά σε δυσμενείς διακρίσεις λόγω αναπηρίας και ασθένειας. Αναφέρεται επίσης στην παρουσίαση προσώπων με τρόπο που... Η αναφορά στον τρόπο παρουσίασης είναι αρκούντως γενική ώστε να περιλάβει εικόνες αλλά και τη χρήση του λόγου και της γλώσσας, μπορεί επομένως να καλύψει την στερεοτυπική και στιγματιστική χρήση της. Τέλος, η διάταξη προβλέπει ότι απαγορεύεται η παρουσίαση να ενθαρρύνει τον εξευτελισμό, την κοινωνική απομόνωση ή τις διακρίσεις. Η αναφορά – πέρα από τις διακρίσεις- στην κοινωνική απομόνωση όσο και στον εξευτελισμό είναι θετικές υπό την έννοια ότι μπορούν να καλύψουν τις αρνητικές επιπτώσεις που προκαλούνται από το στίγμα και την αναπαραγωγή του. Ωστόσο, σκόπιμη θα ήταν και η αντικατάσταση του δυναμικού ρήματος «να ενθαρρύνει» (τον εξευτελισμό) από τα σαφέστερο «να επιτρέψει ή να υποθάλπει (τον εξευτελισμό)»

Ο Κανονισμός 1/1991 περιλαμβάνει επίσης διαδικαστικό κανονισμό για υποβολή και εξέταση παραπόνων που ισχύει για τη δημόσια, κρατική ή δημοτική, και για την ιδιωτική ραδιοφωνία και τηλεόραση (Παράρτημα V).

Ο διαδικαστικός κανονισμός προβλέπει ότι τα παράπονα πρέπει να αναφέρονται στη συγκεκριμένη παράβαση του νόμου, να είναι ενυπόγραφα και να αναφέρουν τη διεύθυνση του παραπονούμενου. Για παραβάσεις που επιδέχονται διόρθωση ή επανόρθωση από τον σταθμό, τα παράπονα απευθύνονται πρώτα στον σταθμό εντός 15 ημερών. Για όλες τις παραβάσεις επιτρέπεται η προσφυγή στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεοράσεως και συνοδεύεται από αποδεικτικά στοιχεία, κασέτες κ.λ.π. Η Εκτελεστική Επιτροπή του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεοράσεως εξετάζει την προσφυγή. Στην εξέταση της προσφυγής καλούνται να παραστούν ο προσφεύγων και ο γενικός διευθυντής του σταθμού, προσωπικά ή με δικηγόρο τους. Η Εκτελεστική Επιτροπή συσκέπτεται και καταλήγει σε αιτιολογημένη απόφαση και ενδεχομένως σε επιβολή κυρώσεως. Η απόφαση κοινοποιείται από τη γραμματεία του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεοράσεως στον προσφεύγοντα και στον σταθμό. Σε περίπτωση επιβολής προστίμου η απόφαση αποτελεί νόμιμο εκτελεστήριο τίτλο και κοινοποιείται στο Δημόσιο Ταμείο προς εκτέλεση.

“ Γ.2 Κώδικας Ραδιοτηλεοπτικών Προγραμμάτων

Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης ψήφισε τον Ιούνιο 1991 τον Κώδικα Ραδιοτηλεοπτικών Προγραμμάτων, ο οποίος παρατίθεται στο Παράρτημα ΙΙ. Οι κανόνες του κώδικα δεσμεύουν δημοσιογραφικές εκπομπές στη δημόσια (κρατική ή δημοτική) και την ιδιωτική ραδιοφωνία και τηλεόραση.

Το άρθρο 2 του Κώδικα αναφέρεται στα ποιοτικά κριτήρια που πρέπει να τηρούνται στις ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές.

Άρθρο 2

- 1. Οι ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές πρέπει να εξασφαλίζουν την ποιοτική στάθμη που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοτηλεοράσεως και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας.*
- 2. Η μετάδοση των γεγονότων πρέπει να είναι αληθής, ακριβής, κατά το δυνατόν πλήρης.*
- 3. Το Σύνταγμα και η εν γένει έννομη τάξη της χώρας πρέπει να παραμένουν σεβαστά, και όταν ασκείται κριτική στους συγκεκριμένους νόμους ή θεσμούς.*
- 4. Η σύνταξη, η παρουσίαση και οι υπότιτλοι των εκπομπών πρέπει να τηρούν με προσοχή τους γενικά παραδεκτούς κανόνες της*

γραμματικής και του συντακτικού της ελληνικής γλώσσας. Το αντίστοιχο ισχύει για την σύνταξη και παρουσίαση ξενόγλωσσων εκπομπών ή την προφορά ξένων ονομάτων και λέξεων στο πλαίσιο ελληνικών εκπομπών. Οι ξενόγλωσσες εκπομπές πρέπει, κατά το δυνατόν, να εκφωνούνται από πρόσωπα για τα οποία η γλώσσα αυτή είναι μητρική γλώσσα.

5. Πρέπει να τηρούνται οι γενικά παραδεκτοί κανόνες της ευπρέπειας και της καλαισθησίας στην γλώσσα και τη συμπεριφορά λαμβάνοντας υπόψη το είδος και το πλαίσιο της εκάστοτε εκπομπής. Ιδιαίτερη μέριμνα επιβάλλεται στα προγράμματα που μεταδίδονται σε χρόνο, που η τηλεόραση παρακολουθείται από ανήλικους.

Η διάταξη αυτή δεν κάνει άμεση αναφορά στην υποχρέωση αντιμετώπισης ή πρόληψης των διακρίσεων γενικά αλλά ούτε ειδικότερα στη βάση της αναπηρίας. Μόνο έμμεσα αυτό μπορεί να συναχθεί από τη γενική αναφορά στο Σύνταγμα και στην έννομη τάξη (παρ. 3).

Οι παρ. 4 και 5 του άρθρου αναφέρονται ειδικότερα στην χρήση της γλώσσας. Ειδική αναφορά γίνεται στους κανόνες γραμματικής και σύνταξης καθώς και σε γενικά παραδεκτούς κανόνες ευπρέπειας και καλαισθησίας στην γλώσσα και τη συμπεριφορά. Οι παράγραφοι αυτοί έχουν ιδιαίτερα στενό προσανατολισμό. Η τήρηση των συντακτικών και γραμματικών κανόνων είναι φυσικά σημαντική, αλλά ο ρόλος της γλώσσας σε σχέση με τη δημιουργία και αναπαραγωγή στερεοτύπων σε ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα αγνοείται πλήρως και συνεπώς καλύπτεται ανεπαρκώς. Έμμεσα μέσω της αναφοράς σε κανόνες ευπρέπειας και καλαισθησίας δύσκολα θα μπορούσε να συναχθεί μια υποχρέωση μη χρήσης στιγματιστικού λόγου καθώς τόσο η έννοια όσο και τα όρια της ευπρέπειας είναι ασαφή και μη αντικειμενικά. Τέλος, η χρήση στιγματιστικού λόγου δεν αποτελεί ζήτημα ευπρέπειας αλλά ίσης μεταχείρισης.

Γ.3 Κώδικας Δεοντολογίας Ραδιοτηλεοπτικών Διαφημίσεων

Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης ψήφισε τον Ιούλιο 1991 Κώδικα Δεοντολογίας Ραδιοτηλεοπτικών Διαφημίσεων που παρατίθεται στο Παράρτημα ΙΙΙ. Οι κανόνες του Κώδικα δεσμεύουν για τη δημόσια, κρατική ή δημοτική, όσο και για την ιδιωτική ραδιοφωνία και τηλεόραση.

Το άρθρο 4 του Κώδικα αναφέρεται στην υποχρέωση του ραδιοτηλεοπτικού σταθ-

μού να μην μεταδίδει διαφημίσεις που εισάγουν διακρίσεις λόγω φυλής, φύλου, θρησκείας, ιθαγένειας ή που είναι αντίθετες προς την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Αναφορά γίνεται επίσης στην εκμετάλλευση προλήψεων και δεισιδαιμονιών.

Άρθρο 4

1. Οι διαφημίσεις πρέπει να είναι νόμιμες, ευπρεπείς, έντιμες και ειλικρινείς.
2. Ο ραδιοτηλεοπτικός σταθμός οφείλει να μην μεταδίδει διαφημίσεις οι οποίες:
 - α. απάδουν προς τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας,
 - β. εισάγουν διακρίσεις ιδίως λόγω φυλής, φύλου θρησκείας, ιθαγένειας,
 - γ. προσβάλλουν θρησκευτικές ή πολιτικές πεποιθήσεις,
 - δ. ενθαρρύνουν τρόπους συμπεριφοράς επιζήμιους για την υγεία ή την ασφάλεια,
 - ε. ενθαρρύνουν τρόπους συμπεριφοράς επιζήμιους για την προστασία του περιβάλλοντος,
 - στ. εκμεταλλεύονται χωρίς λόγους τους φόβους του κοινού,
 - ζ. εκμεταλλεύονται τις προλήψεις και τις δεισιδαιμονίες των ανθρώπων,
 - η. περιέχουν στοιχεία που μπορεί να οδηγήσουν άμεσα ή έμμεσα σε πράξεις βίας.
 - θ. καπηλεύονται εθνικά θέματα, ιερά κείμενα, την εθνική πολιτιστική και πνευματική κληρονομιά, εθνικά μειονεκτήματα, θρησκευτικές δοξασίες κ.λ.π.

Στο άρθρο αυτό είναι θετική η αναφορά στην απαγόρευση διαφημίσεων που εισάγουν διακρίσεις και δεν σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Η αναφορά ωστόσο στις διακρίσεις είναι ανεπαρκής, καθώς δεν καλύπτει τους λόγους διάκρισης που κατοχυρώνονται νομοθετικά, περιλαμβάνει επιλεκτική αναφορά μόνο στην φυλή, στο φύλο στην θρησκεία και στην ιθαγένεια και δεν κάνει καμία αναφορά στην αναπηρία. Η αναφορά σε επιμέρους μόνο λόγους διάκρισης δεν είναι εξαντλητική (καθώς αναφέρεται ιδίως...) και δεν αποκλείει άλλους μη ρητά αναφερόμενους λόγους (όπως η αναπηρία ή η χρόνια πάθηση) αλλά δεν μεταφέρει ένα σαφές μήνυμα στους αποδέκτες σχετικά με το τι απαγορεύεται. Ενδιαφέρουσα είναι επίσης η αναφορά στην απαγόρευση διαφημίσεων που εκμεταλλεύονται προλήψεις και δεισιδαιμονίες, είναι, όμως, μια αναφορά εξαιρετικά γενικόλογη και ασαφής που μόνο έμμεσα θα μπορούσε να συμπεριλάβει την αναπαραγωγή στερεοτύπων.

Γ.4 Κώδικας Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης, ΕΣΗΕΑ

Ο Κώδικας Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των δημοσιογράφων εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση της Ε.Σ.Η.Ε.Α. τον Μάιο 1998 και απευθύνεται στα μέλη της Ένωσης Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών (Παράρτημα IV). Στόχο έχει:

- Να επαναβεβαιώσει και διασφαλίσει τον κοινωνικό ρόλο του δημοσιογράφου στις νέες συνθήκες, που διαμορφώνουν ο γιγαντισμός, το ολιγοπώλιο στο ιδιοκτησιακό καθεστώς, η αυξημένη εμβέλεια και επιρροή των Μ.Μ.Ε. και η παγκοσμιοποίηση της επικοινωνίας
- Να αποθαρρύνει και να αντιστέκεται σε κάθε απόπειρα κρατικού ή άλλου επηρεασμού με τον αυτοκαθορισμό κανόνων υπεύθυνης επαγγελματικής λειτουργίας
- Να κατοχυρώσει την ελευθερία της πληροφόρησης και της έκφρασης, την αυτονομία και αξιοπρέπεια του δημοσιογράφου και να θωρακίσει την ελευθεροτυπία έπ' αγαθώ της δημοκρατίας και της κοινωνίας.

Οι αρχές που περιλαμβάνονται στο κείμενο του κώδικα δεν έχουν τροποποιηθεί ή αναθεωρηθεί από την έγκρισή του. Η ανάγνωση του Κώδικα ανέδειξε τα ακόλουθα άρθρα που είναι σχετικά με τον προβληματισμό της συγκεκριμένης μελέτης.

Άρθρο 2

Η δημοσιογραφία, ως επάγγελμα, αλλά και κοινωνικό λειτούργημα, συνεπάγεται δικαιώματα, καθήκοντα και υποχρεώσεις. Ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

- α. Να αντιμετωπίζει ισότιμα τους πολίτες, χωρίς διακρίσεις εθνικής καταγωγής, φύλου, φυλής, θρησκείας, πολιτικών φρονημάτων, οικονομικής κατάστασης και κοινωνικής θέσης.
- β. Να σέβεται την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια και το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής του ανθρώπου και του πολίτη. Μόνο όταν το επιτάσσει το δικαίωμα της πληροφόρησης μπορεί να χρησιμοποιεί, πάντοτε με τρόπο υπεύθυνο, στοιχεία από την ιδιωτική ζωή προσώπων που ασκούν δημόσιο λειτούργημα ή έχουν στην κοινωνία ιδιαίτερη θέση και ισχύ και υπόκεινται στον κοινωνικό έλεγχο.
- γ. Να σέβεται το τεκμήριο της αθωότητας και να μην προεξοφλεί τις δικαστικές αποφάσεις.
- δ. Να σέβεται την κατοχυρωμένη με διεθνείς συμβάσεις προστασία

των ανηλίκων και των προσώπων με ειδικές ανάγκες και με σοβαρά προβλήματα υγείας.

- ε. Να αντιμετωπίζει με διακριτικότητα και ευαισθησία τους πολίτες, όταν αυτοί βρίσκονται σε κατάσταση πένθους, ψυχικού κλονισμού και οδύνης, καθώς και αυτούς που έχουν εμφανές ψυχικό πρόβλημα, αποφεύγοντας να προβάλλει την ιδιαιτερότητά τους.
- στ. Να μην αποκαλύπτει, άμεσα ή έμμεσα, την ταυτότητα των θυμάτων βιασμού, τα οποία επέζησαν της εγκληματικής πράξης.
- ζ. Να ελέγχει και να τεκμηριώνει τις πληροφορίες, που αναφέρονται στον ευαίσθητο τομέα της υγείας, όπου η παραπλανητική πληροφόρηση και η εντυπωσιακή προβολή μπορούν να προκαλέσουν αδικαιολόγητη αναστάτωση στην κοινή γνώμη.
- η. Να συλλέγει και να διασταυρώνει τις πληροφορίες του και να εξασφαλίζει την τεκμηρίωσή τους (έγγραφα, φωτογραφίες, κασέτες, τηλεοπτικές εικόνες) με δημοσιογραφικά θεμιτές μεθόδους, γνωστοποιώντας πάντοτε τη δημοσιογραφική του ιδιότητα.
- θ. Να τηρεί το επαγγελματικό απόρρητο ως προς την πηγή των πληροφοριών που εξασφάλισε υπό εχεμύθεια.
- ι. Να σέβεται τους κανόνες της εμπιστευτικής πληροφόρησης (off the record) εφ' όσον ανέλαβε αυτή τη δέσμευση.

Το άρθρο 2 ορθώς αναφέρεται στην υποχρέωση του δημοσιογράφου να μεταχειρίζεται ισότιμα τους πολίτες, χωρίς διακρίσεις. Η περ. α της παρ. 1 αναφέρεται ειδικά σε διακρίσεις εθνικής καταγωγής, φύλου, φυλής, θρησκείας, πολιτικών φρονημάτων, οικονομικής κατάστασης και κοινωνικής θέσης. Δεν αναφέρονται οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας και χρόνιων παθήσεων, παρά το γεγονός ότι είναι νομοθετικά κατοχυρωμένες. Αυτό δεν συνάδει ούτε με την Σύμβαση των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία και την υποχρέωση καταπολέμησης στερεοτύπων και προκαταλήψεων σχετικά με τα άτομα με αναπηρία, για την αφύπνιση της κοινωνίας και την καλλιέργεια του σεβασμού για τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των ατόμων με αναπηρία. Ένα τόσο σημαντικό κείμενο όπως ο Κώδικας Δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος θα έπρεπε να προβλέπει ρητά την προστασία των ατόμων με αναπηρία και την εξάλειψη προκαταλήψεων καθώς και την καταπολέμηση του στιγματισμού της ψυχικής αναπηρίας και των ατόμων με προβλήματα ψυχικής υγείας στα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Στην παράγραφο δ αναφέρεται ο όρος «άτομα με ειδικές ανάγκες» ο οποίος είναι αδόκιμος. Ορθή είναι η αναφορά σε «άτομα με αναπηρία» καθώς ο όρος αυτός καθιερώθηκε με την Αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001. Ο όρος αυτός είναι αποδε-

κτός από τα ίδια τα άτομα με αναπηρία που θεωρούν την έκφραση «ειδικές ανάγκες» απαρχαιωμένη και ακατάλληλη.

Τέλος, η περ. ε του άρθρου 1 αναφέρεται στην υποχρέωση του δημοσιογράφου να αντιμετωπίζει με διακριτικότητα και ευαισθησία τους πολίτες ... καθώς και αυτούς που έχουν εμφανές ψυχικό πρόβλημα, αποφεύγοντας να προβάλει την ιδιαιτερότητά τους. Η συγκεκριμένη αναφορά σε όσους έχουν εμφανές ψυχικό πρόβλημα κρίνεται άστοχη και στιγματιστική καθώς διαφοροποιεί τα συγκεκριμένα άτομα ως χρίζοντα ιδιάζουσας μεταχείρισης. **Η διακριτικότητα και η ευαισθησία πρέπει να αποτελεί αρχή αντιμετώπισης όλων, ενώ ειδική αναφορά μπορεί να γίνει με μη στιγματιστικό τρόπο π.χ. σε εμποδιζόμενα άτομα ή πολίτες.** Ορθή κρίνεται η αναφορά στην υποχρέωση του δημοσιογράφου να αποφύγει να προβάλει την ιδιαιτερότητά τους.

Το άρθρο 4 του Κώδικα Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης προβλέπει ότι:

Άρθρο 4

Η υπερπροσφορά εργασίας στο χώρο της δημοσιογραφίας επιτείνει τις προϋποθέσεις για την εκδήλωση φαινομένων εκμετάλλευσης, όπως είναι: η άμισθη ή η συμβολικώς αμειβόμενη εργασία, η καταστρατήγηση συμβατικών υποχρεώσεων και κανόνων δεοντολογίας κ.λπ.. Γι' αυτό ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

...

γ. Να μην ασκεί και να μη δέχεται οποιαδήποτε μορφή διακρίσεων, που σχετίζονται με το φύλο ή την επαγγελματική ηλικία των συναδέλφων του.

Το άρθρο αφορά τις διακρίσεις εντός του επαγγελματικού χώρου και την υποχρέωση των δημοσιογράφων να μην ασκούν και να μην δέχονται διακρίσεις ειδικά σε σχέση με το φύλο ή την ηλικία. Το άρθρο αυτό αφορά στα «εσωτερικά» του δημοσιογραφικού επαγγέλματος απαγορεύοντας τις διακρίσεις, με ελλιπή όμως τρόπο. Η παράγραφος γ δεν καλύπτει όλες τις μορφές διακρίσεων που είναι νομοθετικά κατοχυρωμένες παραβλέποντας, μεταξύ άλλων (π.χ. θρήσκευμα, εθνικότητα), ρητά τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης.

Τα άτομα με αναπηρία δεν είναι μόνο αποδέκτες της πληροφορίας που διαχέεται μέσα από τα ΜΜΕ αλλά και εργαζόμενοι σε αυτά και έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρα που διασφαλίζουν την αυτονομία και την επαγγελματική τους ένταξη και ίση μεταχείριση στα ΜΜΕ ως επαγγελματικό περιβάλλον. Άλλωστε, η αύξηση του αριθμού των δημοσιογράφων με αναπηρία αποτελεί απαραίτητο μέτρο για την διασφάλιση της διαφορετικότητας εντός του δημοσιογραφικού επαγγέλματος αλλά

και την αλλαγή κουλτούρας και την καταπολέμηση στερεοτύπων. Παρά το γεγονός ότι το άρθρο αυτό δεν αφορά άμεσα στην εξάλειψη του στιγματιστικού λόγου στα ΜΜΕ μπορεί να συνδράμει σε αυτό το σκοπό μέσα από την διευρυμένη συμμετοχή ατόμων με αναπηρία στο δημοσιογραφικό επάγγελμα.

Άρθρο 7

Ο γιγαντισμός των Μ.Μ.Ε. και η παγκοσμιοποίηση της επικοινωνίας αύξησαν σημαντικά τον παιδευτικό και πολιτισμικό ρόλο του ηλεκτρονικού και του γραπτού Τύπου. Με τις πρόσθετες ευθύνες του στις νέες συνθήκες, ο δημοσιογράφος οφείλει:

- α. Να συμβάλλει στην αναβάθμιση του δημοσιογραφικού λόγου, αποφεύγοντας γραμματικές, συντακτικές και λεκτικές κακοποιήσεις.*
- β. Να αποφεύγει τη χυδαιογραφία, τη χυδαιολογία και τη γλωσσική βαρβαρότητα, τηρώντας, ακόμη και στη σάτιρα και τη γελοιογραφία, τους κανόνες της επαγγελματικής ηθικής και της κοινωνικής ευθύνης.*
- γ. Να προστατεύει την ελληνική γλώσσα από την κατάχρηση ξένων λέξεων και όρων.*
- δ. Να συμβάλλει δημιουργικά στην προστασία της εθνικής μας παράδοσης και τη διασφάλιση της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.*

Το άρθρο 7 αναφέρεται στις υποχρεώσεις των δημοσιογράφων απέναντι στην προώθηση και διασφάλιση του εκπαιδευτικού και πολιτισμικού ρόλου του τύπου στη σύγχρονη κοινωνία. Ανάμεσα στις ευθύνες των δημοσιογράφων αναφέρονται η προστασία της ελληνικής γλώσσας και της εθνικής παράδοσης και πολιτισμικής κληρονομιάς καθώς και η αποφυγή λεκτικών και γλωσσικών κακοποιήσεων και βαρβαροτήτων. Στο άρθρο δεν γίνεται καμία αναφορά για την αποφυγή της δημιουργίας στερεοτύπων και της αναπαραγωγής του στίγματος. Βασική υποχρέωση του δημοσιογράφου, σύμφωνα με τον ίδιο τον Κώδικα, είναι η μη διαστρέβλωση ή αλλοίωση των περιστατικών καθώς και η αντικειμενική μετάδοση των πληροφοριών, επομένως θα έπρεπε να θωρακίζεται η διαφορετικότητα και να προωθείται η καταπολέμηση των προκαταλήψεων και στερεοτύπων μέσα από τον στιγματιστικό λόγο.

“ Γ.5 Κώδικας Δεοντολογίας Ψηφιακών Μέσων Ενημέρωσης, Ένωση Εκδοτών Διαδικτύου (ΕΝΕΔ)

Ο Κώδικας Δεοντολογίας Ψηφιακών Μέσων Ενημέρωσης, καταρτίστηκε το 2018 από τους δημοσιογραφικούς ομίλους της Ένωσης Εκδοτών Διαδικτύου (ΕΝΕΔ) με σκοπό τη διασφάλιση του ενάρετου ανταγωνισμού και την εμπέδωση του Δημοσιογραφικού Κώδικα, καθώς και των καλύτερων πρακτικών / Εκδοτικών Κανόνων που ακολουθούν τα μεγαλύτερα Διαδικτυακά Μέσα στον κόσμο.

Ο Κώδικας είναι εκτενής και καλύπτει ένα ευρύ φάσμα υποχρεώσεων και ευθυνών που ενέχει η δημοσιογραφική κάλυψη μιας είδησης. Αξιοσημείωτο είναι πως γίνεται αναφορά και στη διάσταση της αναπηρίας αλλά και της ψυχικής υγείας ως προς τον τρόπο που πρέπει να γίνεται μια σχετική αναφορά χωρίς να είναι επιζήμια ή υποτιμητική για κάποιο άτομο. Ο Κώδικας περιλαμβάνει πολλές αναφορές τόσο στις υποχρεώσεις των μέσων και των δημοσιογράφων όσο και σε πρακτικές που θεωρούνται ορθές.

Το άρθρο 5 του Κώδικα αφορά την ουδετερότητα του μέσου και η παρ. 1 αναφέρεται ειδικά στις διακρίσεις.

5.1. Διακρίσεις με Βάση τη Φυλή, το Χρώμα, τη Θρησκεία, το Φύλο και τον Σεξουαλικό Προσανατολισμό

Τα Μέσα μας αποφεύγουν την επιζήμια ή υποτιμητική αναφορά στη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ατόμου. (Ομοίως για την οποιαδήποτε σωματική ή ψυχική ασθένεια ή αναπηρία.) Στοιχεία της φυλής ενός ατόμου, το χρώμα, τη θρησκεία, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, τη σωματική ή ψυχική ασθένεια ή αναπηρία αποφεύγονται, εκτός αν, πραγματικά, είναι σχετικά με την ιστορία.

Σε ορισμένες περιπτώσεις συστήνεται να υιοθετούν οι δημοσιογράφοι μας ακόμα και νέα ορολογία, προκειμένου στα ποικίλα δημοσιεύματα να μη θίγονται με τρόπο διακριτό, χωρίς να προσβάλλονται, μετανάστες, πρόσφυγες, ομοφυλόφιλοι, διεμφυλικά και διαφυλικά άτομα, καθώς και άτομα προερχόμενα εν γένει από οποιαδήποτε μειονοτική ομάδα.

Ενδεικτική είναι η υιοθέτηση των όρων «πρόσφυγας», «μετανάστης χωρίς έγγραφα», «μετανάστης με παράτυπα έγγραφα» για τον χαρακτηρισμό των μεταναστών, που αντικαθιστά πολιτικώς μη ορθούς όρους και εκφράσεις, όπως για παράδειγμα «λαθρομετανάστης». Άλλωστε είναι πανανθρώπινο το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης.

Ο δημοσιογράφος μας δεν θα πρέπει να ξεχνά πως πρώτιστο μέλημά του παραμένει να σέβεται την αξιοπρέπεια των ανθρώπων, την εθνικότητά τους, την ανεξιθρησκία, τη σεξουαλική προτίμηση, ενώ εξαίρεση μπορεί να υπάρξει μόνον αν θεωρείται ημιτελής η πληροφορία ή θίγεται το δημόσιο συμφέρον. Η τήρηση κανόνων δεοντολογίας από όλα τα Μέσα Ενημέρωσης είναι δυνατόν να κατοχυρώσει, έστω σε ελάχιστο βαθμό, την ορθή και θεμιτή διαχείριση των φυλετικών, εθνικών και έμφυλων αναφορών στα ποικίλα δημοσιογραφικά δημοσιεύματα.

Η πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί σε κάθε περίπτωση είναι εκείνη που θα καταδικάζει κάθε τύπο διάκρισης που δύναται να οδηγήσει σε φαινόμενα προσβολής της αξιοπρέπειας του ατόμου και αποκλεισμού του. Ο δημοσιογραφικός Οργανισμός δεν παράγει υλικό που δύναται να οδηγήσει σε μίσος ή διακρίσεις εναντίον κάποιου ατόμου στη βάση της ηλικίας, του φύλου, της φυλής, του χρώματος, του δόγματος της πίστης, του νομικού καθεστώτος, της αναπηρίας, της οικογενειακής/συζυγικής κατάστασης ή του σεξουαλικού προσανατολισμού του εν λόγω ατόμου

Σε κάποιες ιστορίες οι εθνικιστικές αναφορές γίνονται με φυσικότητα. Όταν, για παράδειγμα, σε ένα αστυνομικό ρεπορτάζ γίνεται αναφορά σε περιγραφές υπόπτων που αναζητούνται, η αναφορά στη φυλή αυτών αποτελεί στοιχείο που συνήθως δεν παραλείπεται, και οι δημοσιογραφικοί Οργανισμοί το θέτουν στη διάθεση του κοινού. Επίσης, όταν μέλη μια φυλετικής, εθνικής ή θρησκευτικής ομάδας θεωρούν εκ των πραγμάτων ένα θέμα από κοινού σημαντικό για τους ίδιους, τότε η αναφορά στην εθνική ταυτότητά τους αποτελεί απλώς κομμάτι της ιστορίας τους ή εν γένει του ρεπορτάζ.

Αν οι πρωταγωνιστές της είδησης με τις πράξεις τους δεν «αναγκάζουν» τον δημοσιογράφο να αναφέρει φυλετικά στοιχεία –όπως συμβαίνει όταν φωνάζουν συνθήματα για θέμα που σχετίζεται με την εθνικότητα (ή την πατρίδα τους) ή όταν άτομα από την ίδια φυλή επιτίθενται σε μέλη μιας άλλης)– τότε ο δημοσιογράφος δεν προκαλείται και δεν χρειάζεται να κάνει αναφορά σε κάποιο φυλετικό στοιχείο.

Οι άνθρωποι δεν εξηγούνται μόνον λόγω αδικίας σε βάρος της φυλής τους, αλλά και λόγω της θέσης τους ως φτωχών και καταπιεσμένων, κάτι που συμβαίνει συχνά στις φυλετικές μειονότητες. Τέτοιου τύπου εξεγέρσεις δεν είναι τίποτα παραπάνω παρά αποτέλεσμα της καταπίεσης λόγω ένδειας, μιας προβληματικής κατάστασης που προσπαθούν να κοινοποιήσουν μέσω των ΜΜΕ.

Θα ήταν προφανές σε οποιονδήποτε αυτόπτη μάρτυρα ότι οι πρωταγωνιστές των ταραχών ή των εγκλημάτων ανήκουν σε συγκεκριμένη φυλή. Οι αναγνώστες, λοιπόν, δεν θα έπρεπε να στερούνται καμιά πληροφορία την οποία θα μπορούσε να έχει όποιος ήταν παρών στο συμβάν. Ωστόσο, ο δημοσιογράφος, προσπαθώντας να «καλύψει» την ομάδα που πρωταγωνιστεί σε ένα συμβάν, και ενώ θεωρεί ότι πράττει το πολιτικώς ορθό, καταφέρνει τελικά να αποκρύπτει την αλήθεια των συμβάντων.

Η φτώχεια και η καταπίεση μπορεί να αποτελούν το θεμελιώδες πρόβλημα, αλλά το γεγονός ότι οι συγκεκριμένες μειονότητες βρίσκονται επί της αρχής στη θέση του θύματος (και ως εκ τούτου αντεπιτίθενται στην καταπίεση) δεν θα πρέπει να συνεπάγεται την απόκρυψη ή και συγκάλυψη των πράξεών τους.

Στην περίπτωση των διαφυλικών ατόμων, είναι σωστό οι αναφερόμενοι σ' αυτά να επικαλούνται το φύλο που έχουν την παρούσα στιγμή. Υπάρχει μεγαλύτερη ανομοιογένεια όσον αφορά τους ανθρώπους οι οποίοι αυτοπροσδιορίζονται ως άτομα που έχουν πλέον διαφορετικό φύλο από αυτό που έφεραν κατά τη γέννησή τους, όμως δεν έχει γίνει ακόμη κοινωνικά αποδεκτή η μετάβασή τους στο νέο τους φύλο. Πρέπει να γίνεται σεβαστή η επιθυμία του ατόμου, με αποφυγή χρήσης αντωνυμιών που αναφέρονται σαφώς στα δυο φύλα (π.χ. «αυτός», «αυτή»), και επιλέγεται τέτοιος τρόπος σύνταξης που εν γένει δεν απαιτεί τη χρήση αντωνυμιών. Αν ο τρόπος που το άτομο προσδιορίζει την ταυτότητά του αποτελεί βασικό στοιχείο της είδησης, τότε πάντα έχει νόημα να γίνεται αναφορά σ' αυτή.

Το άρθρο κάνει εκτενείς αναφορές σε επιμέρους διλήμματα που ενδεχομένως να αντιμετωπίσει ένας δημοσιογράφος στο πλαίσιο των καθηκόντων του και παρέχει κατευθύνσεις για τον τρόπο επίλυσής τους. Αναφορά γίνεται σε άτομα με αναπηρία και ψυχική αναπηρία.

Γ.6 Κώδικας Δεοντολογίας Ειδησεογραφικών και άλλων Δημοσιογραφικών και Πολιτικών Εκπομπών

Ο Κώδικας Δεοντολογίας Ειδησεογραφικών και Άλλων Δημοσιογραφικών και Πολιτικών Εκπομπών κυρώθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα 77/2003. Οι κανόνες αυτοί ισχύουν για ειδησεογραφικές, δημοσιογραφικές και πολιτικές εκπομπές στη δημόσια και ιδιωτική τηλεόραση. Στις δημοσιογραφικές εκπομπές εμπίπτουν όλες οι εκ-

πομπές λόγου με ενημερωτικό χαρακτήρα, στις ειδησεογραφικές οι ειδήσεις και στις πολιτικές όσες ασχολούνται με πολιτικά θέματα.

Το Άρθρο 4 αναφέρεται στις δυσμενείς διακρίσεις και προβλέπει:

- 1. Δεν επιτρέπεται η παρουσίαση προσώπων με τρόπο ο οποίος, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, μπορεί να ενθαρρύνει τον εξευτελισμό, την κοινωνική απομόνωση ή τις δυσμενείς διακρίσεις σε βάρος τους από μέρος του κοινού βάσει ιδίως του φύλου, της φυλής, της εθνικότητας, της γλώσσας, της θρησκείας, της ιδεολογίας, της ηλικίας, της ασθένειας ή αναπηρίας, του γενετήσιου προσανατολισμού ή του επαγγέλματος.*
- 2. Δεν επιτρέπεται η προβολή μειωτικών, ρατσιστικών, ξενοφοβικών ή σεξιστικών μηνυμάτων και χαρακτηρισμών καθώς και μισαλλόδοξων θέσεων και γενικά δεν πρέπει να θίγονται εθνοτικές και θρησκευτικές μειονότητες και άλλες ευάλωτες ή ανίσχυρες πληθυσμιακές ομάδες.*

Επιπλέον, ο Κώδικας προβλέπει:

- Την υποχρέωση σαφούς διάκρισης των ειδήσεων από τις απόψεις και τα σχόλια
- Την απαγόρευση μετάδοσης υποθέσεων ή πιθανολογήσεων ως γεγονότων
- Την υποχρέωση μετάδοσης των γεγονότων με προσοχή και με αίσθημα ευθύνης, ώστε να μην δημιουργείται υπέρμετρη ελπίδα, σύγχυση ή πανικός στο κοινό
- Την απαγόρευση προφανούς αναντιστοιχίας ανάμεσα στους τίτλους και το περιεχόμενο της είδησης
- Την απαγόρευση μετάδοσης εικόνων που έχουν ληφθεί χωρίς προειδοποίηση

Το άρθρο 4 κάνει ειδική αναφορά στις διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή ασθένειας και της σύνδεσή τους με κάθε είδους μηνύματα που δεν συνάδουν με την αξιοπρέπεια ή οδηγούν σε αποκλεισμό. Η αναφορά στην αναπηρία και στην ασθένεια ως δυο διακριτά ζητήματα είναι θετική, συνάδει με τη δικαιωματική προσέγγιση καθώς και με τη συμπερίληψη των χρόνιων παθήσεων, αλλά διευρύνει ακόμη περισσότερο την έννοια ώστε να συμπεριλάβει και αναφορές σε ασθένειες όπως ο καρκίνος ή άλλες. Στην παρ. 2 άστοχη κρίνεται η αναφορά σε «ανίσχυρες» πληθυσμιακές ομάδες.

Δ. Συμπεράσματα

Δ.1 Είναι επαρκείς οι διατάξεις για την προστασία από διακρίσεις λόγων αναπηρίας και την μη χρήση στιγματιστικού λόγου στα ΜΜΕ;

Η επισκόπηση που πραγματοποιήθηκε παραπάνω αναδεικνύει μια πανσπερμία από προβλέψεις σε επιμέρους Κώδικες Δεοντολογίας οι οποίες είναι διαφορετικής έκτασης, δεσμευτικότητας και εφαρμογής και αφορούν σε επιμέρους μέσα ενημέρωσης ή επιμέρους ομάδες επαγγελματιών. Το πανόραμα των διατάξεων παρουσιάζεται στον πίνακα 1 παρακάτω.

Εξετάζοντας τις διατάξεις αυτές με κριτήριο τον βαθμό στον οποίο περιλαμβάνουν στο προστατευτικό τους πλαίσιο την αναπηρία ή την ψυχική αναπηρία, τα βασικά ευρήματα είναι τα ακόλουθα:

- Οι περισσότεροι Κώδικες που εξετάστηκαν (με εξαίρεση τον Κώδικα Ραδιοτηλεοπτικών Προγραμμάτων) περιλαμβάνουν γενικές αναφορές στην υποχρέωση αποφυγής διακριτικής μεταχείρισης ή στην υποχρέωση ίσης μεταχείρισης.
- Από τους παραπάνω κώδικες μόνο τρεις (Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, Κώδικας Δεοντολογίας Ψηφιακών Μέσων Ενημέρωσης και Κώδικας Δεοντολογίας Ειδησεογραφικών και Πολιτικών εκπομπών) περιλαμβάνουν ειδική αναφορά στην αναπηρία ως λόγο διάκρισης ενώ ο Κώδικας Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των Δημοσιογράφων αναφέρεται σε «πρόσωπα με ειδικές ανάγκες».
- Από τους Κώδικες που εξετάστηκαν, μόνο τέσσερεις αναφέρονται σε ασθένεια (Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, Κώδικας Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των Δημοσιογράφων, Κώδικας Δεοντολογίας Ειδησεογραφικών και Πολιτικών εκπομπών).
- Από τους Κώδικες που εξετάστηκαν, μόνο ο Κώδικας Δεοντολογίας Ψηφιακών Μέσων Ενημέρωσης αναφέρεται ειδικότερα σε ψυχική ασθένεια ή αναπηρία.

Όπου εντοπίζονται, οι αναφορές στην αναπηρία διέπονται από διαφορετική λογική και στην πλειονότητά τους δεν απηχούν τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας που αντιμετωπίζει τα άτομα με αναπηρία ως ισότιμα υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

- Μόνο δύο Κώδικες αναφέρονται στη χρήση της γλώσσας (Κώδικας Ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων και Κώδικας Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των Δημοσιογράφων) με αναφορές στη γραμματική και στη σύνταξη καθώς και σε γενικούς κανόνες ευπρέπειας και αποφυγής της χυδαιολογίας.

- Κανένας από τους κώδικες που εξετάστηκαν δεν κάνει αναφορά στον ρόλο των δημοσιογράφων ή των μέσων στην αναπαραγωγή στερεοτύπων σχετικά με το φύλο, την αναπηρία ή και τις πολλαπλές ταυτότητες των ατόμων.
- Κανένας από τους Κώδικες που εξετάστηκαν δεν κάνει αναφορά στην χρήση του λόγου με τρόπο που να μην στιγματίζει άτομα και ομάδες.
- Κανένας από τους Κώδικες που εξετάστηκαν δεν κάνει αναφορά σε πολλαπλές διακρίσεις ή στις πολλαπλές ταυτότητες των ατόμων ως έμφυλα όντα, με ή χωρίς αναπηρία, χρώμα, σεξουαλικό προσανατολισμό κλπ. Η αναπηρία δεν αποτελεί και δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως «σφραγίδα» ή μείζονα ιδιότητα της προσωπικότητας και της ταυτότητας κάθε πολίτη.

Αξιολογώντας τα παραπάνω ευρήματα μπορεί κανείς να πει ότι η προστασία κατά των διακρίσεων λόγω αναπηρίας, και δη ψυχικής αναπηρίας ή ψυχοκοινωνικής διαταραχής, μόνο μερικά έχει ενταχθεί στους υπάρχοντες κώδικες δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Οι αναφορές είναι γενικόλογες, ασαφείς (να σέβεται... να μην ενθαρρύνει...) και εστιάζουν πρωτίστως στις απαγορεύσεις και όχι στον θετικό ρόλο των δημοσιογράφων και των μέσων. Επιπλέον, με τον τρόπο με τον οποίο διατυπώνονται οι προβλέψεις αυτές είναι δύσκολο να ερμηνευτεί με σαφήνεια τι υπαγορεύουν σε μη ακραία περιστατικά (δηλαδή για περιστατικά στην γκρίζα ζώνη που δεν είναι εξόφθαλαμη μη αποδεκτά). Εξαιρέση στην παραπάνω εικόνα αποτελεί ο Κώδικας Δεοντολογίας Ψηφιακών Μέσων Ενημέρωσης, ο οποίος διαπνέεται από έναν πιο σύγχρονο προβληματισμό γύρω από την αναπαράσταση ταυτοτήτων μέσα από τα ΜΜΕ και φαίνεται να εστιάζει με ρεαλιστικό τρόπο στα διλήμματα που ενδεχομένως να αντιμετωπίσει ένας δημοσιογράφος στο πλαίσιο της δουλειάς του. Επιπλέον, θετικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για την επίλυση των ζητημάτων και όχι μόνο την απαγόρευση πρακτικών που θεωρούνται μη αποδεκτές. Ωστόσο, δεν εντοπίζεται επαρκώς ο προβληματισμός σχετικά με τον ρόλο των μέσων στην αναπαραγωγή στερεοτύπων πολλώ δεν μάλλον σε σχέση με τη χρήση του λόγου και της γλώσσας με τρόπο που μπορεί να στιγματίζει άτομα ή ομάδες. Συνεπώς, επιχειρώντας να αξιολογήσουμε αν οι ισχύοντες Κώδικες θέτουν ένα σαφές και λειτουργικό πλαίσιο για την προστασία από τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας και τον στιγματιστικό λόγο, η απάντηση είναι ότι το ισχύον πλαίσιο δεν κρίνεται επαρκές, όχι λόγω έλλειψης διατάξεων αλλά κυρίως λόγω της έλλειψης ειδικής αναφοράς στην αναπηρία και στην ψυχική αναπηρία ως λόγο διάκρισης (πέραν των περιπτώσεων όπου υπάρχει τέτοια αναφορά), αλλά και λόγω της ασάφειας και της γενικότητας των αναφορών και τέλος, λόγω της έλλειψης κυρώσεων ή σαφών διαδικασιών καταγγελίας μη παραδεκτών πρακτικών.

Πίνακας 1: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΣΕ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ	
Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας	<p>Άρθρο 5</p> <p>Δεν επιτρέπονται η παρουσίαση προσώπων με τρόπο που να μπορεί, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, να ενθαρρύνει τον εξευτελισμό, την κοινωνική απομόνωση ή τις δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος του μέρους του κοινού βάσει ιδίως του φύλου, της φυλής, της εθνικότητας, της γλώσσας, της θρησκείας, της ιδεολογίας, της ηλικίας, της ασθένειας ή της αναπηρίας, του γεννητήσιου προσανατολισμού ή του επαγγέλματος.</p>
Κώδικα Ραδιοτηλεοπτικών Προγραμμάτων	<p>Άρθρο 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Οι ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές πρέπει να εξασφαλίζουν την ποιοτική στάθμη που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοτηλεοράσεως και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας. 2. Η μετάδοση των γεγονότων πρέπει να είναι αληθής, ακριβής, κατά το δυνατόν πλήρης. 3. Το Σύνταγμα και η εν γένει έννομη τάξη της χώρας πρέπει να παραμένουν σεβαστά, και όταν ασκείται κριτική στους συγκεκριμένους νόμους ή θεσμούς. 4. Η σύνταξη, η παρουσίαση και οι υπότιτλοι των εκπομπών πρέπει να τηρούν με προσοχή τους γενικά παραδεκτούς κανόνες της γραμματικής και του συντακτικού της ελληνικής γλώσσας. Το αντίστοιχο ισχύει για την σύνταξη και παρουσίαση ξενόγλωσσων εκπομπών ή την προφορά ξένων ονομάτων και λέξεων στο πλαίσιο ελληνικών εκπομπών. Οι ξενόγλωσσες εκπομπές πρέπει, κατά το δυνατόν, να εκφωνούνται από πρόσωπα για τα οποία η γλώσσα αυτή είναι μητρική γλώσσα. 5. Πρέπει να τηρούνται οι γενικά παραδεκτοί κανόνες της ευπρέπειας και της καλαισθησίας στην γλώσσα και τη συμπεριφορά λαμβάνοντας υπόψη το είδος και το πλαίσιο της εκάστοτε εκπομπής. Ιδιαίτερη μέριμνα επιβάλλεται στα προγράμματα που μεταδίδονται σε χρόνο, που η τηλεόραση παρακολουθείται από ανήλικους.
Κώδικα Δεοντολογίας Ραδιοτηλεοπτικών Διαφημίσεων	<p>Άρθρο 4</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Οι διαφημίσεις πρέπει να είναι νόμιμες, ευπρεπείς, έντιμες και ειλικρινείς. 2. Ο ραδιοτηλεοπτικός σταθμός οφείλει να μην μεταδίδει διαφημίσεις οι οποίες: <ol style="list-style-type: none"> α. απάδουν προς τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, β. εισάγουν διακρίσεις ιδίως λόγω φυλής, φύλου θρησκείας, ιθαγένειας, γ. προσβάλλουν θρησκευτικές ή πολιτικές πεποιθήσεις, δ. ενθαρρύνουν τρόπους συμπεριφοράς επιζήμιους για την υγεία ή την ασφάλεια, ε. ενθαρρύνουν τρόπους συμπεριφοράς επιζήμιους για την προστασία του περιβάλλοντος, στ. εκμεταλλεύονται χωρίς λόγους τους φόβους του κοινού, ζ. εκμεταλλεύονται τις προλήψεις και τις δεισιδαιμονίες των ανθρώπων, η. περιέχουν στοιχεία που μπορεί να οδηγήσουν άμεσα ή έμμεσα σε πράξεις βίας. θ. καπηλεύονται εθνικά θέματα, ιερά κείμενα, την εθνική πολιτιστική και πνευματική κληρονομιά, εθνικά μειονεκτήματα, θρησκευτικές δοξασίες κ.λ.π.

Κώδικας
Επαγγελματικής
Ηθικής και
Κοινωνικής Ευθύνης
των δημοσιογράφων

Άρθρο 2

Η δημοσιογραφία, ως επάγγελμα, αλλά και κοινωνικό λειτουργήμα, συνεπάγεται δικαιώματα, καθήκοντα και υποχρεώσεις. Ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

- α. Να αντιμετωπίζει ισότιμα τους πολίτες, χωρίς διακρίσεις εθνικής καταγωγής, φύλου, φυλής, θρησκείας, πολιτικών φρονημάτων, οικονομικής κατάστασης και κοινωνικής θέσης.
- δ. Να σέβεται την κατοχυρωμένη με διεθνείς συμβάσεις προστασία των ανηλίκων και των προσώπων με ειδικές ανάγκες και με σοβαρά προβλήματα υγείας.

Άρθρο 4

Η υπερπροσφορά εργασίας στο χώρο της δημοσιογραφίας επιτείνει τις προϋποθέσεις για την εκδήλωση φαινομένων εκμετάλλευσης, όπως είναι: η άμισθη ή η συμβολικώς αμειβόμενη εργασία, η καταστρατήγηση συμβατικών υποχρεώσεων και κανόνων δεοντολογίας κ.λπ.. Γι' αυτό ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

...

- γ. Να μην ασκεί και να μη δέχεται οποιαδήποτε μορφή διακρίσεων, που σχετίζονται με το φύλο ή την επαγγελματική ηλικία των συναδέλφων του.

Άρθρο 7

Ο γιγαντισμός των Μ.Μ.Ε. και η παγκοσμιοποίηση της επικοινωνίας αύξησαν σημαντικά τον παιδευτικό και πολιτισμικό ρόλο του ηλεκτρονικού και του γραπτού Τύπου. Με τις πρόσθετες ευθύνες του στις νέες συνθήκες, ο δημοσιογράφος οφείλει:

- α. Να συμβάλλει στην αναβάθμιση του δημοσιογραφικού λόγου, αποφεύγοντας γραμματικές, συντακτικές και λεκτικές κακοποιήσεις.
- β. Να αποφεύγει τη χυδαιογραφία, τη χυδαιολογία και τη γλωσσική βαρβαρότητα, τηρώντας, ακόμη και στη σάτιρα και τη γελοιογραφία, τους κανόνες της επαγγελματικής ηθικής και της κοινωνικής ευθύνης.
- γ. Να προστατεύει την ελληνική γλώσσα από την κατάχρηση ξένων λέξεων και όρων.
- δ. Να συμβάλλει δημιουργικά στην προστασία της εθνικής μας παράδοσης και τη διασφάλιση της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.

Κώδικας
Δεοντολογίας
Ψηφιακών Μέσων
Ενημέρωσης

Άρθρο 5

5.1. Διακρίσεις με Βάση τη Φυλή, το Χρώμα, τη Θρησκεία, το Φύλο και τον Σεξουαλικό Προσανατολισμό

Τα Μέσα μας αποφεύγουν την επιζήμια ή υποτιμητική αναφορά στη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ατόμου. (Ομοίως για την οποιαδήποτε σωματική ή ψυχική ασθένεια ή αναπηρία.) Στοιχεία της φυλής ενός ατόμου, το χρώμα, τη θρησκεία, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, τη σωματική ή ψυχική ασθένεια ή αναπηρία αποφεύγονται, εκτός αν, πραγματικά, είναι σχετικά με την ιστορία. Σε ορισμένες περιπτώσεις συστήνεται να υιοθετούν οι δημοσιογράφοι μας ακόμα και νέα ορολογία, προκειμένου στα ποικίλα δημοσιεύματα να μη θίγονται με τρόπο διακριτό, χωρίς να προσβάλλονται, μετανάστες, πρόσφυγες, ομοφυλόφιλοι, διεμφυλικά και διαφυλικά άτομα, καθώς και άτομα προερχόμενα εν γένει από οποιαδήποτε μειονοτική ομάδα. Ενδεικτική είναι η υιοθέτηση των όρων «πρόσφυγας», «μετανάστης χωρίς έγγραφα», «μετανάστης με παράτυπα έγγραφα» για τον χαρακτηρισμό των μεταναστών, που αντικαθιστά πολιτικώς μη ορθούς όρους και εκφράσεις, όπως για παράδειγμα «λαθρομετανάστης». Άλλωστε είναι πανανθρώπινο το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης. Ο δημοσιογράφος μας δεν θα πρέπει να ξεχνά πως πρώτιστο μέλημά του παραμένει να σέβεται την αξιοπρέπεια των ανθρώπων, την εθνικότητά τους, την ανεξιθρησκία, τη σεξουαλική προτίμηση, ενώ εξαίρεση μπορεί να υπάρξει μόνον αν θεωρείται ημιτελής η πληροφορία ή θίγεται το δημόσιο συμφέρον. Η τήρηση κανόνων δεοντολογίας από όλα τα Μέσα Ενημέρωσης είναι δυνατόν να κατοχυρώσει, έστω σε ελάχιστο βαθμό, την ορθή και θεμιτή διαχείριση των φυλετικών, εθνικών και έμφυλων αναφορών στα ποικίλα δημοσιογραφικά δημοσιεύματα. Η πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί σε κάθε περίπτωση είναι εκείνη που θα καταδικάζει κάθε τύπο διάκρισης που δύναται να οδηγήσει σε φαινόμενα προσβολής της αξιοπρέπειας του ατόμου και αποκλεισμού του. Ο δημοσιογραφικός Οργανισμός δεν παράγει υλικό που δύναται να οδηγήσει σε μίσος ή διακρίσεις εναντίον κάποιου ατόμου στη βάση της ηλικίας, του φύλου, της φυλής, του χρώματος, του δόγματος της πίστης, του νομικού καθεστώτος, της αναπηρίας, της οικογενειακής/συζυγικής κατάστασης ή του σεξουαλικού προσανατολισμού του εν λόγω ατόμου

Κώδικας
Δεοντολογίας
Ειδησεογραφικών
και Άλλων
Δημοσιογραφικών
και Πολιτικών
Εκπομπών

Άρθρο 4

Δυσμενείς διακρίσεις

1. Δεν επιτρέπεται η παρουσίαση προσώπων με τρόπο ο οποίος, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, μπορεί να ενθαρρύνει τον εξευτελισμό, την κοινωνική απομόνωση ή τις δυσμενείς διακρίσεις σε βάρος τους από μέρος του κοινού βάσει ιδίως του φύλου, της φυλής, της εθνικότητας, της γλώσσας, της θρησκείας, της ιδεολογίας, της ηλικίας, της ασθένειας ή αναπηρίας, του γενετήσιου προσανατολισμού ή του επαγγέλματος.
2. Δεν επιτρέπεται η προβολή μειωτικών, ρατσιστικών, ξενοφοβικών ή σεξιστικών μηνυμάτων και χαρακτηρισμών καθώς και μισαλλόδοξων θέσεων και γενικά δεν πρέπει να θίγονται εθνοτικές και θρησκευτικές μειονότητες και άλλες ευάλωτες ή ανίσχυρες πληθυσμιακές ομάδες.

Ε. Παράρτηματα

Ε.1 Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας στη Ραδιοτηλεόραση

Άρθρο 1

Οι κανόνες του κώδικα αυτού ισχύουν για δημοσιογραφικές εκπομπές στη δημόσια (κρατική ή δημοτική) και την ιδιωτική ραδιοφωνία και τηλεόραση.

Άρθρο 2

Ο δημοσιογράφος υπερασπίζεται την ελευθερία της εκφράσεως. Έχει το δικαίωμα να μεταδίδει ανεμπόδιστα πληροφορίες και σχόλια για να εξασφαλίσει ενημέρωση της κοινής γνώμης.

Άρθρο 3

Ειδήσεις και σχόλια πρέπει να διακρίνονται με τρόπο σαφή. Οι ειδήσεις συλλέγονται, συντάσσονται και παρουσιάζονται με επιδίωξη πληρότητας και αντικειμενικότητας. Δεν παρουσιάζονται υποθέσεις ή πιθανολογήσεις ως γεγονότα.

Άρθρο 4

Η ραδιοτηλεόραση αναγνωρίζει και σέβεται εμπράκτως τη διαφορά των απόψεων και υπερασπίζεται την ελευθερία μεταδόσεως διαφορετικών απόψεων. Καταβάλλει εύλογες προσπάθειες για την παρουσίαση και των άλλων πλευρών ή απόψεων, καθόσον χρόνο διαρκεί το ενδιαφέρον του κοινού.

Άρθρο 5

Δεν επιτρέπονται η παρουσίαση προσώπων με τρόπο που να μπορεί, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, να ενθαρρύνει τον εξευτελισμό, την κοινωνική απομόνωση ή τις δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος του μέρους του κοινού βάσει ιδίως του φύλου, της φυλής, της εθνικότητας, της γλώσσας, της θρησκείας, της ιδεολογίας, της ηλικίας, της ασθένειας ή της αναπηρίας, του γεννητήσιου προσανατολισμού ή του επαγγέλματος.

Άρθρο 6

Δεν αναφέρονται ανακρίβειες, ούτε μεταδίδονται παραπλανητικές δηλώσεις. Οποιαδήποτε ανακρίβεια ή παραπλανητική δήλωση, διορθώνεται αμελλητί στο πλαίσιο της ίδιας ή παρόμοιας εκπομπής.

Άρθρο 7

Η ιδιωτική ζωή είναι σεβαστή, ο έλεγχος της ιδιωτικής ζωής, όπως η μετάδοση πλη-

ροφοριών ή εικόνων από αυτήν, επιτρέπεται μόνον όταν επιβάλλεται για λόγους δημοσίου συμφέροντος, που υπερβαίνει στη συγκεκριμένη περίπτωση το συμφέρον σεβασμού της ιδιωτικής ζωής.

Άρθρο 8

1. Αποφεύγεται κάθε αδιάκριτη παρέμβαση σε προσωπικό πένθος ή πόνο. Όπου η παρέμβαση είναι κατά το άρθρον 7 αναγκαία, πρέπει να γίνεται με συμπάθεια και λεπτότητα.
2. Δεν προβάλλονται οι εικόνες οι ήχοι, που χωρίς σπουδαίο λόγο επιτείνουν ή προκαλούν πόνο στους απεικονιζόμενους ή σε πρόσωπα που άμεσου περιβάλλοντός τους.

Άρθρο 9

1. Χρησιμοποιούνται ευθέα μέσα για την συλλογή πληροφοριών, στοιχείων ή εικόνων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται μόνο εάν και στο μέτρο που αυτές είναι οι μόνες διαθέσιμες και οι πληροφορίες ή εικόνες πρέπει να γίνουν γνωστές στο κοινό για λόγους επιτακτικού, στη συγκεκριμένη περίπτωση, δημοσίου συμφέροντος. Σε καμιά περίπτωση πάντως δεν μπορεί η μέθοδος συλλογής πληροφοριών να θίγει την αξιοπρέπεια του ανθρώπου.
2. Ο δημοσιογράφος οφείλει να μην αποκαλύπτει την ταυτότητα πηγής πληροφορίας που του ανακοινώθηκε εμπιστευτικά.

Άρθρο 10

1. Οι κατηγορούμενοι δεν αναφέρονται ως ένοχοι. Η αρχή ότι ο κατηγορούμενος τεκμαίρεται αθώος μέχρι την καταδίκη του γίνεται σεβαστή.
2. Δεν χρησιμοποιούνται εικόνες ούτε αναφέρεται το όνομα ή γίνεται με άλλο τρόπο σαφής η ταυτότητα συγγενών του κατηγορουμένου ή καταδικασθέντος σε αξιόποινες πράξεις, εκτός όπου η αναφορά αυτή είναι αναγκαία για την έκθεση των γεγονότων.
3. Δεν χρησιμοποιείται εικόνα ούτε αναφέρεται το όνομα ούτε γίνεται με άλλο τρόπο σαφής η ταυτότητα θύματος βιασμού και δεν αναφέρονται στοιχεία που μπορούν να οδηγήσουν στην εξακρίβωση του ονόματός του.
4. Δεν χρησιμοποιείται εικόνα ούτε αναφέρεται το όνομα ή γίνεται με άλλο τρόπο σαφής η ταυτότητα ανηλίκων που είναι θύματα, μάρτυρες ή

κατηγορούμενοι εγκλημάτων εκτός όπου και στο μέτρο που αυτό είναι αναγκαίο για την εξακρίβωση της ταυτότητας του θύματος ή του δράστη. Δεν διεξάγεται συνέντευξη με ανήλικο κάτω των 14 ετών χωρίς την παρουσία ή την συναίνεση των γονέων ή κηδεμόνων του.

Άρθρο 11

Παράπονα σχετικά με την τήρηση του κανονισμού αυτού κρίνονται σε πρώτο βαθμό από τον γενικό διευθυντή ή ανάλογο υπεύθυνο του ραδιοτηλεοπτικού σταθμού και σε δεύτερο βαθμό από το Εθνικό συμβούλιο Ραδιοτηλεοράσεως.

Άρθρο 12

1. Ο παρών κανονισμός αρχίζει να ισχύει δύο μήνες μετά τη δημοσίευση του στην εφημερίδα της κυβερνήσεως.
2. Μετά το τέλος του 1992 το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεοράσεως εξετάζει την ως τότε εφαρμογή του παρόντος κώδικα βάσει εκθέσεως της εκτελεστικής επιτροπής και προβαίνει, όπου είναι αναγκαίο, σε αναθεώρησή του.

Ε.2 Κώδικας Ραδιοτηλεοπτικών Προγραμμάτων

Άρθρο 1

Οι κανόνες του κώδικα αυτού ισχύουν για δημοσιογραφικές εκπομπές στη δημόσια (κρατική ή δημοτική) και την ιδιωτική ραδιοφωνία και τηλεόραση.

Άρθρο 2.

1. Οι ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές πρέπει να εξασφαλίζουν την ποιοτική στάθμη που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοτηλεοράσεως και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας.
2. Η μετάδοση των γεγονότων πρέπει να είναι αληθής, ακριβής, κατά το δυνατόν πλήρης.
3. Το Σύνταγμα και η εν γένει έννομη τάξη της χώρας πρέπει να παραμένουν σεβαστά, και όταν ασκείται κριτική στους συγκεκριμένους νόμους ή θεσμούς.
4. Η σύνταξη, η παρουσίαση και οι υπότιτλοι των εκπομπών πρέπει να τηρούν με προσοχή τους γενικά παραδεκτούς κανόνες της γραμματικής και του συντακτικού της ελληνικής γλώσσας. Το αντίστοιχο ισχύει για

την σύνταξη και παρουσίαση ξενόγλωσσων εκπομπών ή την προφορά ξένων ονομάτων και λέξεων στο πλαίσιο ελληνικών εκπομπών. Οι ξενόγλωσσες εκπομπές πρέπει, κατά το δυνατόν, να εκφωνούνται από πρόσωπα για τα οποία η γλώσσα αυτή είναι μητρική γλώσσα.

5. Πρέπει να τηρούνται οι γενικά παραδεκτοί κανόνες της ευπρέπειας και της καλαισθησίας στην γλώσσα και τη συμπεριφορά λαμβάνοντας υπόψη το είδος και το πλαίσιο της εκάστοτε εκπομπής. Ιδιαίτερη μέριμνα επιβάλλεται στα προγράμματα που μεταδίδονται σε χρόνο, που η τηλεόραση παρακολουθείται από ανήλικους.

Άρθρο 3

1. Τα πρόσωπα που συμμετέχουν ή αναφέρονται στις εκπομπές πρέπει να απολαμβάνουν δίκαιης, ορθής και αξιοπρεπούς συμπεριφοράς.
2. Δεν επιτρέπεται η με οποιοδήποτε τρόπο (με αλλαγή της σειράς ερωτήσεων και απαντήσεων, με αποσπασματική αναφορά των απαντήσεων, τη χρησιμοποίηση ηχητικών ή οπτικών τεχνασμάτων κ.λ.π) αλλοίωση των απόψεων και θέσεων που εκφράζονται σ' αυτήν.

Άρθρο 4

1. Πρέπει να αποφεύγεται η παρουσίαση των μεθόδων εκτέλεσης εγκλημάτων κατά τρόπο σε περιπτώσεις που ενθαρρύνουν την απομίμηση.
2. Τα εγκλήματα, η τρομοκρατία, η βία και άλλες βάναντες και απάνθρωπες πράξεις δεν πρέπει να εξυμνούνται ή να προβάλλονται.
3. Η ζωντανή μετάδοση τρομοκρατικών ενεργειών, ή η συνέντευξη με τρομοκράτες ή εκπροσώπους τους δεν πρέπει να παρέχει βήμα προς τους τρομοκράτες να απευθύνονται προς το κοινό ή να αποτελούν μέσο διαδόσεως των απόψεων ή επιβολή των σκοπών τους.

Άρθρο 5

Κατά τη μετάδοση διαδηλώσεων και ταραχών:

- α) Δεν επιτρέπονται τα σκηνοθετικά τεχνάσματα που επιδιώκουν την παραπλάνηση.
- β) Ο ίδιος ο σταθμός δεν πρέπει να προβάλλει τυχόν εμπρηστικά συνθήματα ή να προτρέπει σε συμμετοχή σε ταραχές ή άλλες παράνομες ενέργειες.

γ) Πρέπει να τηρούνται οι κανόνες της αμεροληψίας και αντικειμενικότητας και λοιπές αρχές του Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας.

Άρθρο 6

1. Οι διαγωνιστικές εκπομπές πρέπει να είναι απαλλαγμένες από κάθε προσυνηννόηση μεταξύ των υπευθύνων και των διαγωνιζομένων που συνεπάγεται την ευνοϊκότερη μεταχείριση ορισμένων από αυτούς.
2. Οι διαγωνιστικές εκπομπές δεν πρέπει να διεξάγονται με τρόπο που προσβάλλει την αξιοπρέπεια των τηλεθεατών ή ακροατών ή των διαγωνιζομένων.

Άρθρο 7

Μία εκπομπή στο σύνολό της δεν πρέπει:

- α) Να παραπλανά ή να πανικοβάλλει τους τηλεθεατές ή ακροατές, ιδίως με την απομίμηση του δελτίου ειδήσεων.
- β) Να παρουσιάζει τη διαδικασία του υπνωτισμού.
- γ) Να αποσκοπεί στην υποβολή των τηλεθεατών σε κατάσταση υπνώσεως ή υστερίας.
- δ) Να χρησιμοποιεί μεθόδους ή τεχνικές που μεταδίδουν μηνύματα στο υποσυνείδητο ή κοντά στο όριο του συνειδητού.

Άρθρο 8

1. Τα δελτία ειδήσεων πρέπει να προπαρασκευάζονται και να παρουσιάζονται με ακρίβεια, αντικειμενικότητα, αμεροληψία και τη μεγαλύτερη δυνατή πολυμέρεια και πληρότητα.
2. Σημαντικά λάθη κατά τη μετάδοση των γεγονότων πρέπει να διορθώνονται αμελλητί σε δελτίο ειδήσεων.

Άρθρο 9

1. Η προαγγελία και παρουσίαση οποιασδήποτε μη ειδησεογραφικής εκπομπής πρέπει να σταθμίζει την αρνητική επιρροή που μπορεί η εκπομπή να ασκήσει στους ανηλικούς αν προβληθεί σε χρόνο που συνηθίζουν να παρακολουθούν οι ανήλικοι.
2. Μη ειδησεογραφικές εκπομπές που δείχνουν εξευτελιστική ή βάνουση μεταχείριση ανθρώπων ή ζώων ή άλλα θέματα ή σκηνές βίαιης κοινωνικής αναταραχής δεν πρέπει να μεταδίδονται σε χρόνο που

συνηθίζουν να παρακολουθούν ανήλικοι, εκτός αν ο στόχος τους είναι προφανώς μορφωτικός.

3. Οι εκπομπές δεν πρέπει να περιλαμβάνουν προγράμματα τα οποία ενδέχεται να βλάψουν σοβαρά τη σωματική, πνευματική ή ηθική ανάπτυξη των ανηλίκων και ειδικότερα προγράμματα που περιέχουν πορνογραφικές σκηνές ή σκηνές άσκοπης βίας. Η διάταξη αυτή ισχύει και για τα προγράμματα που ενδέχεται να βλάψουν την σωματική, πνευματική ή ηθική ανάπτυξη των ανηλίκων, εκτός αν εξασφαλίζεται με επιλογή της κατάλληλης ώρας εκπομπής ή με άλλα τεχνικής φύσεως μέσα στην περιοχή μεταδόσεως οι ανήλικοι δεν παρακολουθούν κατά κανόνα τις εκπομπές αυτές.

Άρθρο 10

1. Σκηνές βίας δικαιολογούνται μόνο εάν και στο μέτρο που είναι αναγκαία συστατικά μέρη της δραματικής ή ενημερωτικής εκπομπής στην οποία ανήκουν.
2. Δεν επιτρέπεται η απεικόνιση ασυνήθιστων εργαλείων ή μεθόδων προκλήσεως πόνου ή κακώσεως, ιδίως όταν είναι εύκολη η απομίμηση εκτός αν ο σκοπός είναι προφανώς μορφωτικός.
3. Δεν επιτρέπεται η παρουσίαση σκηνών σεξουαλικού σαδισμού ή μαζοχισμού ή άλλων σεξουαλικών διαστροφών. Η παρουσίαση σκηνών οποιουδήποτε άλλου συνδυασμού σεξουαλικών και βίαιων σκηνών επιτρέπεται μόνο στο ελάχιστο μέτρο που αυτό είναι απολύτως απαραίτητο για δραματικούς ή εκπαιδευτικούς λόγους.
4. Δεν επιτρέπονται εκπομπές που αποσκοπούν ή έχουν ως αποτέλεσμα την ενθάρρυνση ή πρόκληση ακραίας αντικοινωνικής συμπεριφοράς που περιέχει την τέλεση βίαιων εγκλημάτων ή την κατάχρηση ναρκωτικών ή οίνοπνεύματος.

Άρθρο 11

Παράπονα σχετικά με την τήρηση του κανονισμού αυτού κρίνονται σε πρώτο βαθμό από το γενικό διευθυντή ή ανάλογο υπεύθυνο του ραδιοτηλεοπτικού σταθμού και σε δεύτερο βαθμό από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεοράσεως.

Άρθρο 12

1. Ο παρών κανονισμός αρχίζει να ισχύει δύο μήνες μετά τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της κυβερνήσεως.

2. Μετά το τέλος του 1992 το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης εξετάζει την ως τότε εφαρμογή του παρόντος κώδικα βάσει εκθέσεως της Εκτελεστικής Επιτροπής και προβαίνει, όπου είναι αναγκαίο στην αναθεώρησή του.

Ε.3 Κώδικας Δεοντολογίας Ραδιοτηλεοπτικών διαφημίσεων

Άρθρο 1

Οι κατωτέρω κανόνες ισχύουν τόσο για τη δημόσια, κρατική ή δημοτική, όσο και για την ιδιωτική ραδιοφωνία και τηλεόραση.

Άρθρο 2

Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού νοούνται ως:

- α. Τηλεοπτική μετάδοση : η ασύρματη ή όχι απευθείας ή μέσω δορυφόρου, με κώδικα ή χωρίς, πρωτογενής μετάδοση τηλεοπτικών προγραμμάτων που προορίζονται για το κοινό. Περιλαμβάνεται η διαβίβαση προγραμμάτων που προορίζονται για το κοινό. Ο όρος δεν περιλαμβάνει τις υπηρεσίες επικοινωνιών που παρέχουν, με προσωπική κλήση, πληροφορίες ή άλλες εξυπηρετήσεις όπως τις υπηρεσίες τηλεαντιγράφων, φάξ, τέλεξ κλπ, τις τράπεζες ηλεκτρονικών δεδομένων και λοιπές παρεμφερείς υπηρεσίες.
- β. Ραδιοτηλεοπτική διαφήμιση: κάθε μορφή ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού μηνύματος που μεταδίδεται έναντι αμοιβής ή παρόμοιου ανταλλάγματος από μια δημόσια ή ιδιωτική επιχείρηση στα πλαίσια εμπορικής, βιομηχανικής και βιοτεχνικής δραστηριότητας ή ασκήσεως ελευθερίου επαγγέλματος με σκοπό την έναντι αμοιβής προώθηση της παροχής αγαθών ή υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των ακινήτων ή των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Με επιφύλαξη του άρθρου 18 δεν συμπεριλαμβάνονται άμεσες προσφορές στο κοινό, με σκοπό την πώληση, την αγορά ή την εκμίσθωση προϊόντων ή με σκοπό την έναντι αμοιβής παροχή υπηρεσιών. Ραδιοτηλεοπτική διαφήμιση κατά την έννοια του παρόντος κανονισμού είναι και η έναντι αμοιβής προβολή οποιονδήποτε σκοπών ή ιδεών χωρίς την συνδρομή των προϋποθέσεων των προηγούμενων εδαφίων.
- γ. Συγκαλυμμένα ή έμμεση διαφήμιση : η παρουσίαση σε προγράμματα,

με λόγο ή εικόνα, εμπορευμάτων, υπηρεσιών, της επωνυμίας, του σήματος ή των δραστηριοτήτων ενός προσώπου που παράγει εμπορεύματα ή παρέχει υπηρεσίες, όταν η παρουσίαση αυτή γίνεται από τον ραδιοτηλεοπτικό σταθμό με διαφημιστικό σκοπό και ενδέχεται να παραπλανήσει το κοινό, όσον αφορά τον χαρακτήρα αυτής της παρουσιάσεως. Μια τέτοια παρουσίαση θεωρείται ότι έχει διαφημιστικό σκοπό, όταν γίνεται έναντι αμοιβής ή αναλόγου ανταλλάγματος.

- δ. Παραπλανητική διαφήμιση: Κάθε διαφήμιση που με οποιονδήποτε τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της παρουσιάσεώς της, παραπλανά ή ενδέχεται να παραπλανήσει τα πρόσωπα στα οποία απευθύνεται ή στην οποία η γνώση περιέρχεται και που εξαιτίας του απατηλού χαρακτήρα της είναι ικανή να επηρεάσει την οικονομική τους συμπεριφορά ή που, για τους λόγους αυτούς, βλάπτει ή ενδέχεται να βλάψει έναν ανταγωνιστή.
- ε. Χορηγία :κάθε συμβολή δημόσιας ή ιδιωτικής επιχειρήσεως, η οποία δεν ασκεί ραδιοτηλεοπτικές δραστηριότητες ή δεν παράγει οπτικοακουστικά έργα, στη χρηματοδότηση ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων με σκοπό την προώθηση της επωνυμίας, του σήματος, της φήμης, των δραστηριοτήτων ή των προϊόντων της.

Άρθρο 3

1. Η ραδιοτηλεοπτική διαφήμιση πρέπει να αναγνωρίζεται εύκολα ως διαφήμιση και να διαχωρίζεται σαφώς από το υπόλοιπο πρόγραμμα με τη χρησιμοποίηση οπτικών ή και ακουστικών μέσων επισημάνσεως.
2. Μεμονωμένα διαφημιστικά μηνύματα δεν επιτρέπονται.
3. Η διαφήμιση δεν πρέπει να χρησιμοποιεί τεχνικές που απευθύνονται στο υποσυνείδητο.
4. Απαγορεύεται η συγκαλυμμένη ή έμμεση διαφήμιση.
5. Οι διαφημίσεις δεν πρέπει να απεικονίζουν ή να αναφέρονται σε οποιοδήποτε άτομο χωρίς τη συγκατάθεσή του.

Άρθρο 4

1. Οι διαφημίσεις πρέπει να είναι νόμιμες, ευπρεπείς, έντιμες και ειλικρινείς.
2. Ο ραδιοτηλεοπτικός σταθμός οφείλει να μην μεταδίδει διαφημίσεις οι οποίες:

- α. απάδουν προς τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας,
- β. εισάγουν διακρίσεις ιδίως λόγω φυλής, φύλου θρησκείας, ιθαγένειας,
- γ. προσβάλλουν θρησκευτικές ή πολιτικές πεποιθήσεις,
- δ. ενθαρρύνουν τρόπους συμπεριφοράς επιζήμιους για την υγεία ή την ασφάλεια,
- ε. ενθαρρύνουν τρόπους συμπεριφοράς επιζήμιους για την προστασία του περιβάλλοντος,
- στ. εκμεταλλεύονται χωρίς λόγους τους φόβους του κοινού,
- ζ. εκμεταλλεύονται τις προλήψεις και τις δεισιδαιμονίες των ανθρώπων,
- η. περιέχουν στοιχεία που μπορεί να οδηγήσουν άμεσα ή έμμεσα σε πράξεις βίας.
- θ. καπηλεύονται εθνικά θέματα, ιερά κείμενα, την εθνική πολιτιστική και πνευματική κληρονομιά, εθνικά μειονεκτήματα, θρησκευτικές δοξασίες κ.λ.π.

Άρθρο 5

1. Οι διαφημίσεις δεν πρέπει να περιέχουν δηλώσεις ή οπτικές παραστάσεις, που είτε άμεσα είτε έμμεσα, με υπονοούμενα, με παραλείψεις, με διφορούμενα ή με υπερβολικούς ισχυρισμούς, μπορούν να παραπλανήσουν τον καταναλωτή, ειδικότερα σε ό,τι αφορά:
 - α. τις ιδιότητες του προϊόντος, όπως είδος, σύνθεση, μέθοδο και χρόνο κατασκευής, καταλληλότητα για τον σκοπό που προορίζεται, ποικιλία χρήσεων, ποσότητα, εμπορική ή γεωγραφική προέλευση,
 - β. την αξία του προϊόντος και την πραγματική συνολική τιμή του,
 - γ. τους άλλους όρους αγοράς όπως πληρωμή με δόσεις, πώληση επί πιστώσεις κτλ
 - δ. την παράδοση, ανταλλαγή, επιστροφή, επισκευή και συντήρηση,
 - ε. τους όρους εγγυήσεως,
 - στ. την πνευματική και την βιομηχανική ιδιοκτησία,
 - ζ. την επίσημη αναγνώριση ή έγκριση του προϊόντος, τις διακρίσεις με μετάλλια, διπλώματα ή άλλα βραβεία.
2. Οι διαφημίσεις δεν πρέπει να κάνουν κακή χρήση αποτελεσμάτων ερευνών ή περικοπών από τεχνικά και επιστημονικά συγγράμματα.

Δεν πρέπει να κάνουν κακή χρήση επιστημονικών όρων. Δεν πρέπει να χρησιμοποιούν επιστημονικούς ιδιωτισμούς, ή στοιχεία άσχετα με το θέμα, με σκοπό να δώσουν στους διαφημιστικούς ισχυρισμούς, επιστημονική βάση που στην πραγματικότητα στερούνται.

3. Διαφημίσεις που περιέχουν συγκρίσεις πρέπει να σχεδιάζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε η σύγκριση αυτή να μην παραπλανά και να μην αντίκειται στις αρχές του θεμιτού ανταγωνισμού. Τα στοιχεία συγκρίσεως πρέπει να βασίζονται σε δεδομένα που μπορούν να αποδειχθούν και δεν πρέπει να επιλέγονται κακόπιστα και μεροληπτικά. Οι διαφημίσεις δεν πρέπει να δυσφημούν άλλες εταιρείες ή προϊόντα, ούτε άμεσα, ούτε έμμεσα.
4. Οι διαφημίσεις δεν πρέπει να περιέχουν ή να αναφέρονται σε επώνυμες μαρτυρίες ή επιδοκιμαστικές βεβαιώσεις, εκτός αν αυτές είναι γνήσιες και αυθεντικές και βασίζονται στην προσωπική εμπειρία του μάρτυρα. Μαρτυρίες και βεβαιώσεις που έχουν εκ των πραγμάτων ξεπεραστεί, ή που δεν ισχύουν πια, δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται.

Άρθρο 6

1. Τα ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα που αποτελούν αντικείμενο χορηγίας πρέπει να πληρούν τις ακόλουθες προϋπόθεσης:
 - α. Ο χορηγός δεν πρέπει να επηρεάζει το περιεχόμενο και τον προγραμματισμό μιας εκπομπής την οποία χορηγεί με τον τρόπο που να θίγεται η ευθύνη και συντακτική ανεξαρτησία του ραδιοτηλεοπτικού σταθμού ως προς τις εκπομπές.
 - β. Πρέπει να μπορούν να αναγνωρίζονται σαφώς ως προγράμματα που αποτελούν αντικείμενο χορηγίας από όνομα ή και το λογότυπο του χορηγού, που εμφανίζεται στην αρχή ή και στο τέλος των προγραμμάτων.
 - γ. Δεν πρέπει να παρακινούν στην αγορά ή μίσθωση των προϊόντων ή υπηρεσιών του χορηγού ή τρίτων, ιδίως με συγκεκριμένες αναφορές που προωθούν αυτά τα προϊόντα ή αυτές τις υπηρεσίες και εμφανίζονται ως μέρος της εκπομπής.
2. Τα ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα δεν μπορούν να αποτελούν αντικείμενο χορηγίας από φυσικά ή νομικά πρόσωπα, των οποίων η κύρια δραστηριότητα συνίσταται στην κατασκευή ή πώληση προϊόντων ή στην παροχή υπηρεσιών των οποίων η διαφήμιση απαγορεύεται δυνάμει του άρθρου 9 του παρόντος κανονισμού.

3. Δεν μπορούν να αποτελούν αντικείμενο χορηγίας τα δελτία ειδήσεων και οι ενημερωτικές εκπομπές.

Άρθρο 7

Το χρονικό σημείο και οι χρονικοί περιορισμοί των διαφημίσεων ορίζονται από τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις.

Άρθρο 8

1. Απαγορεύονται οι ραδιοτηλεοπτικές θρησκευτικές διαφημίσεις. Από την απαγόρευση αυτή δεν θίγονται οι θρησκευτικές εκπομπές που δεν έχουν διαφημιστικό χαρακτήρα.
2. Απαγορεύεται η πολιτική διαφήμιση μεμονωμένων προσώπων.

Άρθρο 9

1. Απαγορεύεται η διαφήμιση των πολεμικών παιχνιδιών.
2. Απαγορεύεται κάθε μορφή ραδιοτηλεοπτικής διαφήμισης τσιγάρων και άλλων προϊόντων καπνού.
3. Απαγορεύεται η ραδιοτηλεοπτική διαφήμιση των φαρμάκων και των θεραπευτικών αγωγών που διατίθενται μόνο με ιατρική συνταγή.
4. Η ραδιοτηλεοπτική διαφήμιση αλκοολούχων ποτών πρέπει να τηρεί τα ακόλουθα κριτήρια:
 - α. να μην απευθύνεται ειδικά στους ανήλικους,
 - β. να μην εμφανίζει ανήλικους να καταναλώνουν αλκοολούχα ποτά,
 - γ. να μην συσχετίζει την κατανάλωση αλκοολούχων ποτών με βελτιωμένες σωματικές επιδόσεις ή την οδήγηση οχημάτων,
 - δ. να μην προκαλεί την εντύπωση ότι η κατανάλωση αλκοολούχων ποτών ευνοεί την κοινωνική ή σεξουαλική επιτυχία,
 - ε. να μην αφήνει να υπονοηθεί ότι τα αλκοολούχα ποτά έχουν θεραπευτικές ιδιότητες ή ότι επιδρούν ως διεγερτικά, ηρεμιστικά ή ως μέσο λύσεως προσωπικών συγκρούσεων,
 - στ. να μην ενθαρρύνει την άμετρη κατανάλωση αλκοολούχων ποτών και να μην δίνει αρνητική εικόνα της αποχής από την κατανάλωσή τους ή της μετρημένης καταναλώσεώς τους,
 - ζ. να μην τονίζει ως προτέρημα των ποτών την υψηλή περιεκτικότητα σε οινόπνευμα.

Άρθρο 10

Η τηλεοπτική διαφήμιση δεν πρέπει να προκαλεί κίνδυνο ηθικής ή σωματικής βλάβης στους ανηλίκους. Ιδίως η διαφήμιση:

- α. δεν πρέπει να εξωθεί ευθέως τους ανηλίκους στην αγορά προϊόντος ή υπηρεσίας, εκμεταλλευόμενη την απειρία και την ευπιστία τους,
- β. δεν πρέπει να παρακινεί ευθέως τους ανήλικους να πείσουν τους γονείς τους ή τρίτους να αγοράσουν τα διαφημιζόμενα προϊόντα ή υπηρεσίες,
- γ. δεν πρέπει να εκμεταλλεύονται την ιδιαίτερη εμπιστοσύνη των ανηλίκων προς τους γονείς τους, τους δασκάλους τους ή άλλα πρόσωπα,
- δ. δεν πρέπει να παρουσιάζει χωρίς αποχρώντα λόγο ανηλίκους σε κατάσταση κινδύνου.

Άρθρο 11

Οι διατάξεις του Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας και του Κώδικα Δεοντολογίας Προγραμμάτων εφαρμόζονται ανάλογα και στις ραδιοτηλεοπτικές διαφημίσεις. Άρθρο 12

Παράπονα σχετικά με την τήρηση του κανονισμού αυτού κρίνονται σε πρώτο βαθμό από τον γενικό διευθυντή ή ανάλογο υπεύθυνο του ραδιοτηλεοπτικού σταθμού και σε δεύτερο βαθμό από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεοράσεως.

Άρθρο 13

1. Ο παρών κανονισμός αρχίζει να ισχύει δύο μήνες μετά τη δημοσίευσή του στην εφημερίδα της κυβερνήσεως.
2. Μετά το τέλος του 1992 το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεοράσεως εξετάζει την έως τότε εφαρμογή του παρόντος κώδικα βάσει εκθέσεως της Εκτελεστικής Επιτροπής και προβαίνει όπου είναι αναγκαίο, στην αναθεώρησή του.

Ε.4 Κώδικας Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των δημοσιογράφων-μελών της Ε.Σ.Η.Ε.Α.

Προοίμιο

Ο Κώδικας Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των δημοσιογράφων-μελών της Ε.Σ.Η.Ε.Α. έχει στόχο:

Να επαναβεβαιώσει και διασφαλίσει τον κοινωνικό ρόλο του δημοσιογράφου στις νέες συνθήκες, που διαμορφώνουν ο γιγαντισμός, το ολιγοπώλιο στο ιδιοκτησιακό καθεστώς, η αυξημένη εμβέλεια και επιρροή των Μ.Μ.Ε. και η παγκοσμιοποίηση της επικοινωνίας.

Να αποθαρρύνει και να αντιστέκεται σε κάθε απόπειρα κρατικού ή άλλου επηρεασμού με τον αυτοκαθορισμό κανόνων υπεύθυνης επαγγελματικής λειτουργίας.

Να κατοχυρώσει την ελευθερία της πληροφόρησης και της έκφρασης, την αυτονομία και αξιοπρέπεια του δημοσιογράφου και να θωρακίσει την ελευθεροτυπία έπ' αγαθώ της δημοκρατίας και της κοινωνίας.

Προς το σκοπό αυτό, οι δημοσιογράφοι αυτοδεσμεύονται να εφαρμόσουν και να περιφρουρήσουν τις ακόλουθες θεμελιώδεις αρχές:

Άρθρο 1

Το δικαίωμα του ανθρώπου και του πολίτη να πληροφορεί και να πληροφορείται ελεύθερα είναι αναφαίρετο. Η πληροφόρηση είναι κοινωνικό αγαθό και όχι εμπόρευμα ή μέσο προπαγάνδας. Ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

- α. Να θεωρεί πρώτιστο καθήκον του προς την κοινωνία και τον εαυτό του τη δημοσιοποίηση όλης της αλήθειας.
- β. Να θεωρεί προσβολή για την κοινωνία και πράξη μειωτική για τον εαυτό του τη διαστρέβλωση, την απόκρυψη, την αλλοίωση ή την πλαστογράφηση των πραγματικών περιστατικών.
- γ. Να σέβεται και να τηρεί το διακριτό της είδησης, του σχολίου και του διαφημιστικού μηνύματος, την αναγκαία αντιστοιχία τίτλου και κειμένου και την ακριβή χρησιμοποίηση φωτογραφιών, εικόνων, γραφικών απεικονίσεων ή άλλων παραστάσεων.
- δ. Να μεταδίδει την πληροφορία και την είδηση ανεπηρέαστα από τις προσωπικές πολιτικές, κοινωνικές, θρησκευτικές, φυλετικές και πολιτισμικές απόψεις ή πεποιθήσεις του.

- ε. Να ερευνά προκαταβολικά, με αίσθημα ευθύνης και με επίγνωση των συνεπειών, την ακρίβεια της πληροφορίας ή της είδησης που πρόκειται να μεταδώσει.
- στ. Να επανορθώνει χωρίς χρονοτριβή, με ανάλογη παρουσίαση και ενδεδειγμένο τονισμό, ανακριβείς πληροφορίες και ψευδείς ισχυρισμούς, που προσβάλλουν την τιμή και την υπόληψη του ανθρώπου και του πολίτη και να δημοσιεύει ή να μεταδίδει την αντίθετη άποψη, χωρίς, αναγκαστικά, ανταπάντηση, η οποία θα τον έθετε σε προνομιακή θέση έναντι του θιγομένου.

Άρθρο 2

Η δημοσιογραφία, ως επάγγελμα, αλλά και κοινωνικό λειτουργήμα, συνεπάγεται δικαιώματα, καθήκοντα και υποχρεώσεις. Ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

- α. Να αντιμετωπίζει ισότιμα τους πολίτες, χωρίς διακρίσεις εθνικής καταγωγής, φύλου, φυλής, θρησκείας, πολιτικών φρονημάτων, οικονομικής κατάστασης και κοινωνικής θέσης.
- β. Να σέβεται την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια και το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής του ανθρώπου και του πολίτη. Μόνο όταν το επιτάσσει το δικαίωμα της πληροφόρησης μπορεί να χρησιμοποιεί, πάντοτε με τρόπο υπεύθυνο, στοιχεία από την ιδιωτική ζωή προσώπων που ασκούν δημόσιο λειτουργήμα ή έχουν στην κοινωνία ιδιαίτερη θέση και ισχύ και υπόκεινται στον κοινωνικό έλεγχο.
- γ. Να σέβεται το τεκμήριο της αθωότητας και να μην προεξοφλεί τις δικαστικές αποφάσεις.
- δ. Να σέβεται την κατοχυρωμένη με διεθνείς συμβάσεις προστασία των ανηλίκων και των προσώπων με ειδικές ανάγκες και με σοβαρά προβλήματα υγείας.
- ε. Να αντιμετωπίζει με διακριτικότητα και ευαισθησία τους πολίτες, όταν αυτοί βρίσκονται σε κατάσταση πένθους, ψυχικού κλονισμού και οδύνης, καθώς και αυτούς που έχουν εμφανές ψυχικό πρόβλημα, αποφεύγοντας να προβάλλει την ιδιαιτερότητά τους.
- στ. Να μην αποκαλύπτει, άμεσα ή έμμεσα, την ταυτότητα των θυμάτων βιασμού, τα οποία επέζησαν της εγκληματικής πράξης.
- ζ. Να ελέγχει και να τεκμηριώνει τις πληροφορίες, που αναφέρονται στον ευαίσθητο τομέα της υγείας, όπου η παραπλανητική πληροφόρηση και η εντυπωσιακή προβολή μπορούν να προκαλέσουν αδικαιολόγητη αναστάτωση στην κοινή γνώμη.

- η. Να συλλέγει και να διασταυρώνει τις πληροφορίες του και να εξασφαλίζει την τεκμηρίωσή τους (έγγραφα, φωτογραφίες, κασέτες, τηλεοπτικές εικόνες) με δημοσιογραφικά θεμιτές μεθόδους, γνωστοποιώντας πάντοτε τη δημοσιογραφική του ιδιότητα.
- θ. Να τηρεί το επαγγελματικό απόρρητο ως προς την πηγή των πληροφοριών που εξασφάλισε υπό εχεμύθεια.
- ι. Να σέβεται τους κανόνες της εμπιστευτικής πληροφόρησης (off the record) εφ' όσον ανέλαβε αυτή τη δέσμευση.

Άρθρο 3

Η ισηγορία και η πολυφωνία, οξυγόνο της δημοκρατίας, αναιρούνται σε συνθήκες κρατικού μονοπωλιακού ελέγχου των Μ.Μ.Ε. και υπονομεύονται με τη συγκέντρωση της ιδιοκτησίας τους σε γιγαντιαίες κερδοσκοπικές επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν την κοινή γνώμη σαν καταναλωτή και προσπαθούν να χειραγωγήσουν το φρόνημα, τις συνήθειες και την εν γένει συμπεριφορά της.

Γι' αυτό ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

- α. Να υπερασπίζεται σθεναρά το δημοκρατικό πολίτευμα, που διασφαλίζει την ελευθεροτυπία και την απρόσκοπτη άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος.
- β. Να αποκρούει και να καταγγέλλει τις εκδηλώσεις κρατικού αυταρχισμού και τις αυθαιρεσίες των ιδιοκτητών των Μ.Μ.Ε. και ιδιαίτερα των ολιγοπωλίων.
- γ. Να υπερασπίζεται τη δημοσιογραφική ανεξαρτησία στον εργασιακό χώρο του και να αρνείται την εκτέλεση έργου, που έρχεται σε σύγκρουση με τις αρχές της δημοσιογραφικής δεοντολογίας.
- δ. Να μη δέχεται τη σύνταξη είδησης, σχολίου ή άρθρου και την παραγωγή εκπομπής κατά τις υποδείξεις των προϊσταμένων ή του εργοδότη του, αν το περιεχόμενό τους δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και να καταγγέλλει τις εν αγνοία του παραποιήσεις και διαστρεβλώσεις του δημοσιογραφικού του προϊόντος.

Άρθρο 4

Η υπερπροσφορά εργασίας στο χώρο της δημοσιογραφίας επιτείνει τις προϋποθέσεις για την εκδήλωση φαινομένων εκμετάλλευσης, όπως είναι: η άμισθη ή η συμβολικώς αμειβόμενη εργασία, η καταστρατήγηση συμβατικών υποχρεώσεων και κανόνων δεοντολογίας κ.λπ.. Γι' αυτό ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

- α. Να στηρίζει και να ενισχύει τις δραστηριότητες της συνδικαλιστικής

του οργάνωσης, που αποσκοπούν στη βελτίωση των όρων αμοιβής και απασχόλησης στα Μ.Μ.Ε..

- β. Να αποκρούει στο χώρο εργασίας του κάθε απόπειρα περιστολής των εργασιακών δικαιωμάτων του ή παραβίασης των κανόνων δεοντολογίας.
- γ. Να μην ασκεί και να μη δέχεται οποιαδήποτε μορφή διακρίσεων, που σχετίζονται με το φύλο ή την επαγγελματική ηλικία των συναδέλφων του.

Άρθρο 5

Η διαφάνεια στις οικονομικές σχέσεις αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της αξιοπιστίας, του κύρους και της επαγγελματικής αξιοπρέπειας του δημοσιογράφου, ο οποίος οφείλει:

- α. Να μην επιδιώκει και να μη δέχεται αμοιβή για δημοσιογραφική εργασία από απόρρητα κονδύλια κρατικών υπηρεσιών και δημόσιων ή ιδιωτικών οργανισμών.
- β. Να μην επιδιώκει και να μη δέχεται αργομισθία ή έπ' αμοιβή θέση συναφή με την ειδικότητά του σε Γραφεία Τύπου, δημόσιες υπηρεσίες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις, που θέτει εν αμφιβόλω την επαγγελματική αυτονομία και ανεξαρτησία του.
- γ. Να μην επιδιώκει και να μη δέχεται τη διαφημιστική χρήση του ονόματος, της φωνής και της εικόνας του, παρά μόνο για κοινωφελείς σκοπούς.
- δ. Να μη μεταδίδει και να μην αξιοποιεί ιδιοτελώς αποκλειστικές πληροφορίες που επηρεάζουν την πορεία του Χρηματιστηρίου Αξιών και την αγορά.
- ε. Να μην επιδιώκει και να μη δέχεται οποιεσδήποτε παροχές σε χρήμα και είδος, που θίγουν την αξιοπιστία και την αξιοπρέπειά του και επηρεάζουν την ανεξαρτησία και την αμεροληψία του.

Άρθρο 6

Η συναδελφική αλληλεγγύη και ο αλληλοσεβασμός των δημοσιογράφων συμβάλλουν θετικά στις συλλογικές επαγγελματικές επιδιώξεις και στην κοινωνική εικόνα του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Γι' αυτό ο δημοσιογράφος οφείλει:

- α. Να σέβεται την προσωπικότητα των συναδέλφων του. Να μην εκτοξεύει εναντίον τους ασύστατες κατηγορίες και να αποφεύγει τις προσωπικές αντεγκλήσεις, δημόσια και στους χώρους εργασίας.

β. Να θεωρεί σοβαρότατη αντιεπαγγελματική πράξη κάθε λογοκλοπή.

γ. Να μην οικειοποιείται την εργασία συναδέλφων του. Να αναφέρει πάντοτε το όνομα του συντάκτη, του οποίου χρησιμοποιεί κείμενα ή αποσπάσματα κειμένων.

Να μνημονεύει την πηγή των πληροφοριών, που έχουν ήδη δημοσιευθεί ή μεταδοθεί.

Άρθρο 7

Ο γιγαντισμός των Μ.Μ.Ε. και η παγκοσμιοποίηση της επικοινωνίας αύξησαν σημαντικά τον παιδευτικό και πολιτισμικό ρόλο του ηλεκτρονικού και του γραπτού Τύπου. Με τις πρόσθετες ευθύνες του στις νέες συνθήκες, ο δημοσιογράφος οφείλει:

α. Να συμβάλλει στην αναβάθμιση του δημοσιογραφικού λόγου, αποφεύγοντας γραμματικές, συντακτικές και λεκτικές κακοποιήσεις.

β. Να αποφεύγει τη χυδαιογραφία, τη χυδαιολογία και τη γλωσσική βαρβαρότητα, τηρώντας, ακόμη και στη σάτιρα και τη γελοιογραφία, τους κανόνες της επαγγελματικής ηθικής και της κοινωνικής ευθύνης.

γ. Να προστατεύει την ελληνική γλώσσα από την κατάχρηση ξένων λέξεων και όρων.

δ. Να συμβάλλει δημιουργικά στην προστασία της εθνικής μας παράδοσης και τη διασφάλιση της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.

Άρθρο 8

Οι υποχρεώσεις των δημοσιογράφων, που απορρέουν από αυτόν τον Κώδικα, δεν συνιστούν περιορισμό της ελευθερίας της έκφρασης. Οι παραβάσεις των υποχρεώσεων αυτών ελέγχονται από τα δύο Πειθαρχικά Συμβούλια, συνεργάσιμα σε κοινή συνεδρίαση, μέχρις ότου τροποποιηθεί το Καταστατικό, που θα επιλύσει θεσμικά το θέμα του Εποπτικού Οργάνου του Κώδικα.

Ε.5 Διαδικαστικός κανονισμός για υποβολή και εξέταση παραπόνων

Άρθρο 1

Ο παρών κανονισμός ισχύει τόσο για τη δημόσια, κρατική ή δημοτική, όσο και για την ιδιωτική ραδιοφωνία και τηλεόραση.

Άρθρο 2

1. Παράπονα για τη λειτουργία ραδιοτηλεοπτικού σταθμού πρέπει να αναφέρονται στη συγκεκριμένη παράβαση του νόμου, των κωδίκων δεοντολογίας ή της συμβάσεως παραχωρήσεως. Πρέπει να είναι ενυπόγραφα και να αναφέρουν τη διεύθυνση του παραπονούμενου.
2. Σε περίπτωση παραβάσεως, η οποία επιδέχεται διόρθωση ή επανόρθωση από το σταθμό, τα παράπονα απευθύνονται πρώτα στο σταθμό εντός 15 ημερών από της παραβάσεως.
3. Σε όλες τις περιπτώσεις παραβάσεως επιτρέπεται η προσφυγή προς το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεοράσεως, η οποία κατατίθεται στη γραμματεία του. Σε περίπτωση παραβάσεως η οποία επιδέχεται διόρθωση ή επανόρθωση από το σταθμό, η προσφυγή συνοδεύεται από αντίγραφο της αιτήσεως που υποβλήθηκε προς το γενικό διευθυντή ή ανάλογο υπεύθυνο του σταθμού και της ενδεχόμενης απαντήσεώς του ή δηλώσεως του προσφεύγοντος, ότι ο γενικός διευθυντής του σταθμού δεν απάντησε μέσα σε εύλογο χρόνο, που δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 5 εργάσιμες μέρες.

Άρθρο 3

1. Η προσφυγή συνοδεύεται από αποδεικτικά στοιχεία, κασέτες κ.λ.π.
2. Ο σταθμός υποχρεούται, αν του το ζητήσει ο πρόεδρος του Ε.Σ.Ρ., να διαβιβάσει στο Συμβούλιο εντός δύο εργάσιμων ημερών κασέτα με την επίμαχη εκπομπή όπως προβλήθηκε.

Άρθρο 4

1. Η Εκτελεστική Επιτροπή του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεοράσεως εξετάζει την προσφυγή. Ο πρόεδρος του Ε.Σ.Ρ. προσδιορίζει την ημέρα εξετάσεως της προσφυγής.
2. Στην εξέταση της προσφυγής καλούνται να παραστούν ο προσφεύγων και ο γενικός διευθυντής του σταθμού, προσωπικά ή με δικηγόρο τους. Η πρόσκληση γίνεται τουλάχιστον πέντε εργάσιμες ημέρες πριν την ημέρα της εξετάσεως.
3. Η εξέταση της προσφυγής αρχίζει με την ενημέρωση της Εκτελεστικής Επιτροπής από υπάλληλο της γραμματείας του Ε.Σ.Ρ. τον οποίο ορίζει ο Πρόεδρος. Μετά την ενημέρωση καλείται να ακουστεί ο προσφεύγων και ο γενικός διευθυντής του σταθμού.

Άρθρο 5

1. Μετά την αποχώρηση του προσφεύγοντος και του γενικού διευθυντή του σταθμού, η Εκτελεστική Επιτροπή συσκέπτεται και καταλήγει σε αιτιολογημένη απόφαση και ενδεχομένως σε επιβολή κυρώσεως.
2. Η απόφαση της Εκτελεστικής Επιτροπής υπογεγραμμένη από τον πρόεδρό της, κοινοποιείται από τη γραμματεία του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεοράσεως, στον προσφεύγοντα και στο σταθμό.
3. Σε περίπτωση επιβολής προστίμου η απόφαση αποτελεί νόμιμο εκτελεστήριο τίτλο και κοινοποιείται στο Δημόσιο Ταμείο προς εκτέλεση. Σε περίπτωση προσωρινής αναστολής της λειτουργίας του σταθμού η απόφαση κοινοποιείται στο Υπουργείο Μεταφορών και επικοινωνιών προς εκτέλεση.

Άρθρο 6

1. Ο παρών κανονισμός αρχίζει να ισχύει από τη δημοσίευσή του στην εφημερίδα της κυβερνήσεως.
2. Μετά το τέλος του 1992 το Ε.Σ.Ρ. εξετάζει την έως τότε εφαρμογή του παρόντος κανονισμού βάσει εκθέσεως της Εκτελεστικής Επιτροπής και προβαίνει όπου είναι αναγκαίο στην αναθεώρησή του.

